

**Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

**Українська діаспора: її вплив на формування іміджу України на
міжнародній арені (на прикладі США)**

Дипломна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала студентка 6 курсу, 603 групи
Спеціальність 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
Остапович Поліна Андріївна
Керівник: д. і. н., проф. Макар Ю.І.
Рецензенти:

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № _____

від _____ 2022 р.

зав. кафедри _____ проф. Макар В.Ю.

Чернівці – 2022

Анотація

У роботі розглядалося питання впливу української діаспори США на формування іміджу України на міжнародній арені. Українська діаспора – це збірне визначення української національної спільноти поза межами українських земель, яка відчуває духовний зв'язок з Україною.

Проте, існують інші погляди на значення терміна «українська діаспора». Тому сьогодні й існує потреба у розгляді даного питання, яке є актуальним не тільки для України, але й для всього цивілізованого світу.

Варто зазначити, що на сьогодні уряд України має певне уявлення щодо розвитку державної політики стосовно діаспори, котре закріплене в Державній програмі співпраці із закордонними українцями. Проте, перспективи світового українства сьогодні пов'язані насамперед із розвитком Української держави.

Отже, Україна має захистити своїх громадян, які покинули батьківщину у пошуках кращої долі та заможнішого життя, але готові повернутись сюди з новим досвідом.

Ключові слова: діаспора, українська діаспора, закордонні українці, українська імміграція, імідж, державна політика стосовно діаспори, світове українство.

Abstract

The paper considered the influence of the Ukrainian diaspora in the USA on the formation of the image of Ukraine in the international arena. Ukrainian diaspora is a collective definition of the Ukrainian national community outside the borders of the Ukrainian lands, which feels a spiritual connection with Ukraine.

However, there are other views on the meaning of the term «Ukrainian diaspora». Therefore, today there is a need to consider this issue, which is relevant not only for Ukraine, but also for the entire civilized world.

It must be mentioned that currently, the government of Ukraine has a certain idea about the development of state policy regarding the diaspora, which is enshrined in the State Program of Cooperation with Ukrainians Abroad. Yet, the prospects of the world Ukrainianism today are primarily related to the development of the Ukrainian state.

Consequently, Ukraine must protect its citizens who left their homeland in search of a better fate and a richer life, but are ready to return to the motherland with new experience.

Key words: diaspora, Ukrainian diaspora, Ukrainians abroad, Ukrainian migration, image, state policy regarding the diaspora, the world Ukrainianism.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

П.А. Остапович

_____
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ДІАСПОРИ ЯК ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ	8
1.1. Підходи до визначення понять «діаспора» та «українська діаспора»	8
1.2. Характеристика джерельної бази дослідження	16
РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА У СВІТІ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ФОРМУВАННЯ	20
2.1. Причини формування діаспорних груп народів	20
2.2. Роль діаспори у формуванні позитивного іміджу України на міжнародній арені	25
РОЗДІЛ III. УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА СЬОГОДНІ: НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ТА ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН	31
3.1. Державна політика щодо української діаспори	31
3.2. Ретроспектива української діаспори	39
РОЗДІЛ IV. УКРАЇНСЬКА ГРОМАДА США	48
4.1. Передумови появи українців на території США, їх кількісний склад та громадські організації	48
4.2. Сучасна українська імміграція в США	59
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	80
SUMMARY	93

ВСТУП

Актуальність дослідження. Діаспори мають значний вплив на країни, в яких вони проживають. По-перше, це можна побачити у змінах демографічного, етнічного, мовного та релігійного складу. Вони мають дедалі більший вплив на внутрішню та зовнішню політику країни проживання, оскільки діаспора може лобіювати інтереси історичної батьківщини.

Діаспора характеризується давнім почуттям національного та почуттям солідарності з батьківщиною й співвітчизниками. Ще одним фактором, який дає їм змогу протистояти асиміляції, є підтримка історичної батьківщини та створення своїх організацій.

На формування діаспори певної країни мають вплив такі фактори: рівень її економічного розвитку, культурна, релігійна та мовна віддаленість іммігрантів від інших груп населення, законодавча та демографічна лояльність до іммігрантів, попит на робочу силу та ін. Результатом цих процесів є приваблення/відштовхування іммігрантів, результатом – поява діаспори. Швидке перетворення іммігрантських спільнот на діаспору призвело до того, що діаспорою почали називати будь-яку спільноту, незалежно від характеру та тривалості їхнього перебування за межами історичної батьківщини. Зважаючи на те, що змінилися механізми формування діаспори та багатоаспектність поняття, необхідно переосмислити її природу та складові.

Важливу роль відіграють сформовані діаспори, які допомагають новоприбулим легалізувати свій статус, знайти роботу, житло, правову допомогу і т.д. Варто відзначити роль соціальних мереж: якщо сто років тому джерелом інформації були рекрутери, то зараз вона доступна від співгромадян, які проживають в країні, через листування або переглядаючи тематичні блоги. Крім того, соціальні мережі – це спосіб підтримувати зв'язок з рідною країною або координувати дії в країні проживання. Як

наслідок, спільноти іммігрантів швидше осідають у новій країні. Водночас у міру формування діаспори виникли цілі мережі для їх підтримки. Перш за все – це існуючі діаспори людей, які сприяють із перевезенням, документами, пошуком житла, роботи тощо. У такому разі можемо говорити вже про сталий бізнес, що скоріше за все є напівлегальним або взагалі нелегальним.

Мета магістерської роботи полягає у здійсненні аналізу української діаспори та її впливу на формування іміджу України на міжнародній арені.

Досягнення даної мети вимагає постановки й розв'язання наступних **завдань**:

- узагальнити наявні матеріали щодо понять «діаспора» та «українська діаспора»;
- визначити роль української діаспори у формування позитивного іміджу України на міжнародній арені;
- окреслити причини формування діаспорних груп народів;
- здійснити аналіз державної політики щодо української діаспори.

Об'єктом дослідження є *українська діаспора*.

Предметом дослідження є *вплив української діаспори (на прикладі США) на формування іміджу України на міжнародній арені*.

Методи дослідження. На різних етапах роботи, відповідно до поставлених завдань були використані спеціальні та загальнонаукові методи, а саме метод аналізу використано при опрацюванні матеріалів стосовно української діаспори в США та в інших країнах світу; порівняльний метод дозволив проаналізувати спільні та відмінні характеристики української діаспори, які проживають на різних світових територіях; історичний метод дав змогу простежити основні передумови та причини виникнення української діаспори, та її вплив на формування іміджу України на міжнародній арені; метод узагальнення використано для висвітлення стану української діаспори сьогодні як національно-політичного та духовно-культурного феномена.

Структура роботи зумовлена метою, об'єктом, предметом і завданнями дослідження. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів, які розділені на підрозділи, summary, висновків, використаних джерел та додатків (86 найменування). Загальний обсяг 98 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ДІАСПОРИ ЯК ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

1.1. Підходи до визначення понять «діаспора» та «українська діаспора».

Згідно з визначенням, яке наведено в «Історичному словнику» – «діаспора є об'єктом дослідження багатьох наук, проте досі немає єдиного підходу щодо трактування цього поняття. Для пересічних людей це поняття пов'язане зі спільнотами людей, які проживають/перебувають поза межами своєї батьківщини» [35]. Там же стверджується, що: «діаспора – це розселення євреїв із часу Вавилонського полону в VI ст. до н. е. поза Палестиною» [35]. Проте, зазначається, що «самі євреї, характеризуючи вимушене переселення, уживають слово «галут», яке означає «важке, болісне життя, рабське становище». Утім, у науці склалася традиція позначати терміни грецькими та латинськими словами, тому грецьке слово «*διασπορά*» («розсіяння») найточніше описує процеси розселення етносів» [35].

На думку М. Алієвої: «Зараз поняття «діаспора» набуває ширшого тлумачення. Його вживають на позначення назви груп, які з певних причин відірвані від основної частини етносу, але, проживаючи в іноетнічному середовищі, підтримують зв'язок з історичною батьківщиною» [8].

У «Малій енциклопедії етнодержавознавства» діаспору визначають як «розселення значної частини представників народу за межами країни його походження. Діаспори утворюються внаслідок насильницького виселення, загрози геноциду, дії низки соціальних, економічних факторів, а в окремих випадках під впливом кліматично-природних катаклізмів» [52].

Зазначається, що: «поняття «діаспора» підкреслює факт переважно недобровільного переселення; у процесі розвитку недержавних діаспор відбувається формування ідеології, спрямованої на утворення власної незалежної держави» [46].

Основні підходи до поняття «діаспора» можна звести до двох груп:

1) етнічна спільнота, яка перебуває в іноетнічному середовищі. Цей підхід розглядає проживання частини етносу поза межами батьківщини, яке зберігає свою ідентичність та внутрішню солідарність. Дослідники Г. Шеффер [86], Дж. Армстронг [1] і М. Есман [3] трактують діаспору як похідну від міграції. Тобто науковці називають діаспорами однорідні етнічні спільноти, що через вимушену міграцію, розселені не менше як у двох країнах;

2) громадяни, які мають іноетнічне походження та підтримують зв'язок із батьківщиною. За цим підходом, прихильниками якого є Ж. Тощенко і Т. Чаптикова [74], ознаки діаспори ширші. Зокрема, це перебування частини етносу поза межами батьківщини, а еміграція є одним зі способів формування діаспори. Такий підхід означає, що створювати діаспору може стійкий до асиміляції етнос. Стійкість діаспори досягається завдяки консолідації (через діяльність різних організацій у діаспорі) чи через існування «стрижня» (національна ідея, історична пам'ять, традиції, релігія), який згурповує діаспору [8].

Із поняттям «діаспора» тісно пов'язане в інших контекстах поняття «етнічна меншина». У «Малій енциклопедії етнодержавознавства» зазначено, що етнічна меншина – «це частина етносів, основне ядро яких розташоване за межами держави й існує, як правило, у формі самостійних етнополітичних організацій» [52]. Термін «меншина» має різне значення в різних країнах: усі етнічні групи, крім найбільших; лише групи іммігрантів, а не корінне населення; усі люди, які не сповідують державну релігію; ті, хто не має рівного статусу з групами національної держави; ті, які намагаються досягти цього статусу, іноді у формі самоврядування чи незалежності.

М. Алієва зауважує, що: «термін «діаспора» та «етнічна меншина» збігаються лише частково. Поняттям «етнічна меншина» називають групу, кількісно меншу щодо іншого населення держави і яка не має номінованого становища в ній, члени якої – громадяни цієї країни – мають низку етнічних,

релігійних або лінгвістичних особливостей, що відрізняє їх від іншого населення, та мають почуття солідарності, спрямоване на збереження своєї культури, традицій, релігії та мови. На відміну від етнічних (національних) меншин, «діаспора» не є правовим поняттям, за нею юридично не закріплена можливість представляти й захищати свої інтереси в системі державних і міждержавних інститутів» [8].

Тому у табл. 1 узагальнено підходи науковців до поняття «діаспора», вказано основні аргументи та ключові ознаки. Як ми можемо бачити, вживання слова «діаспора» передбачає наявність супутніх категорій. До прикладу, категорія «історична батьківщина». (ДОДАТОК А)

Тому варто виділити характерні ознаки сучасних діаспор. Вони є такі:

1) переважне компактне поселення у країні входу, особливо на початкових етапах формування;

2) налагодження стійких внутрішніх зв'язків;

3) вибудовування й наповнення інституційної структури своєї спільноти, зазвичай моноетнічної (наявність етнічних організацій, передусім соціального, етнокультурного, а подеколи й політичного спрямування; шкіл з етнічними мовами навчання; конструювання релігійних громад; засобів масової інформації та комунікації етнічними мовами (газети, часописи, інші періодичні видання, радіо- та телеканали чи програми, а останнім часом – комп'ютерні технології); видання літератури мовою етнічної Батьківщини);

4) заснування й розвиток етнічного бізнесу, зазвичай малого;

5) підтримання безпосередніх (на індивідуальному рівні через рідних, знайомих, земляків) й опосередкованих (через ЗМІ, літературу тощо) контактів, зв'язків із країнами походження [24].

Науковець О. Кім, в свою чергу, вважає, що «ознаками діаспори є: 1) етнічна ідентифікація, яка проявляється у зв'язках із країною проживання та батьківщиною; 2) створення організацій із метою збереження етнокультурної самобутності; 3) взаємодія з інституціями країни проживання та батьківщини» [37].

М. Алієва визначила іншу ознаку діаспори: «наявність та підтримка серед представників діаспори колективної пам'яті, міфу про історичну батьківщину, її історію та досягнення колишніх співвітчизників. Схожою ознакою є ностальгійна віра в батьківщину як ідеальний дім та місце, куди представники діаспори або їхні нащадки повинні повернутися» [8].

Незважаючи на індивідуальність історії кожної діаспори, у їх діяльності виділяють спільні функції, а саме:

- 1) перша функція, яка засвідчує самозбереження діаспори – є активна участь у підтримці, розвитку і зміцненні духовної культури свого народу, у культивуванні національних традицій і звичаїв, у підтримці культурних зв'язків зі своєю історичною батьківщиною;
- 2) наступна – це функція збереження рідної мови: використовується в спілкуванні, інколи у викладанні в школі, діловодстві, засобах масової інформації;
- 3) ще одна, не менш важлива функція діаспори – збереження етнічної культури, що виявляється в літературі, мистецтві, етнічній символіці, традиціях, деяких формах матеріальної культури (особливо в харчуванні, одязі, фольклорі) і, залежить від: культурної дистанції між діаспорою й іноетнічним оточенням; толерантності держави; бажання самої групи зберегти свою культуру;
- 4) значущою також є економічна функція, тому що представники діаспори намагаються реалізувати дану функцію у розвитку форм економічної діяльності, пов'язаних зі специфічними видами виробництва народного ремесла, товарів народного споживання. Це збагачує життя не тільки представників даної діаспори, але і людей інших національностей;
- 5) і ключова функція – це збереження етнічної самосвідомості та почуття належності до визначеного етносу. Тут основну роль відіграє сама назва членів діаспори ім'ям своєї нації, чітке розуміння того, що діаспорна спільнота є окремим утворенням усередині держави.

Необхідне також уявлення про спільність походження й історичних доль, зв'язок із «рідною землею» і «рідною мовою». Зміна етнічної самосвідомості є показником завершення асиміляції національної діаспори [30].

Також слід розглянути типології діаспор. На думку Т. Раєвича розглядають такі типи:

- «діаспори, які мають власні національні держави (німці, поляки, українці, вірмени й ін.);
- діаспори, які представляють етноси, що не мають своєї державності (цигани, курди, ассирійці та ін.);
- діаспори, в яких проживає більша частина етносу, ніж на історичній Батьківщині (євреї, вірмени)» [62].

Науковець зазначає, що: «Діаспори класифікують за видами діяльності, які вони виконують. Найбільш поширена діяльність, яка пов'язана зі збереженням духовної культури народу, з виконанням культурно-освітніх функцій, спрямованих на пропаганду національної літератури, мистецтва, поширення і підтримку рідної мови, створення умов для розвитку національної самосвідомості членів діаспори» [62].

«Останнім часом, – на його думку, – значення національних діаспор зросло ще і тому, що вони стали активно і цілеспрямовано створювати організації, які здійснюють соціальні функції – захисту, охорони прав, одержання гарантій і забезпеченості людей відповідно до Декларації прав людини, проголошеної ООН. Важливо, що особливою формою діяльності для окремих діаспор є виконання ними політичних функцій, коли основну увагу створюваних ними організацій зосереджено на підтримці цілей незалежності, досягненні національного примирення, протистоянні негативним політичним процесам у своїх країнах» [62].

Водночас, виконуючи в цілому позитивну роль, діаспори іноді зосереджені на національних, екстремістських цілях і цінностях. Вони можуть виступати у вигляді лобістів специфічних національних інтересів. Не

варто виключати і кримінальний аспект у їх діяльності, – існує таке специфічне явище, як етнічна злочинність. Тому, варто зауважити, що здатністю створювати діаспору володіє не кожний етнос, тільки той, що стійкий до асиміляції. Якщо об'єктивно така стійкість досягається завдяки чиннику організації діаспори, то суб'єктивно – існуванням певної основи: національна ідея, історична пам'ять, релігійні погляди чи інші, що згуртовують, зберігають етнічну спільноту, не дозволяючи їй розчинитися в іноетнічному середовищі [62].

Українська нація теж належить до тих, що «розсіяні по світу», проте українська діаспора – є однією з найчисельніших діаспор у сучасному світі. Термін «українська діаспора» утвердився в дослідницькій та публіцистичній літературі відносно недавно. Раніше вели мову про українців поза межами України (територіального ядра етносу), про українські меншини у сусідніх країнах, про емігрантів, в окремих випадках – про політичну еміграцію, про українських колоністів та колонізацію чи про етнічних українців, які в іншоетнічному довкіллі були об'єктом асиміляції, різного ступеня інтегрування та відчуження від материнського етносу. Сьогодні важко встановити, хто й коли почав уживати термін «українська діаспора» для означення людей українського походження за межами України. Ще у 1920-30-х рр. цим терміном користувався український політолог, етнолог і соціолог В. Старосольський. Остаточо ж у науковому й практичному вжитку цей термін утвердився на поч. 1980-х рр., коли у 9-му томі «Енциклопедії українознавства» з'явилася стаття під назвою «Українська діаспора». В основі поняття «українська діаспора» лежить визнання сучасних кордонів України як історичної та політичної реальності, а також наявності проживання українців у багатьох інших країнах на території кількох континентів. Поняття «українська діаспора», користуючися класифікацією, запропонованою дослідником цього феномену В. Маркусем (США), охоплює різні категорії людей українського походження з різним ступенем зв'язків з історичною Батьківщиною [24].

Поняття «українська діаспора», у контексті діаспори загалом, базується на факті проживання українців в інших державах та визнанні кордонів України як політичної реальності. Звідси українську діаспору можна розглядати як: 1) частину українського етносу; 2) автохтонне населення українських етнічних територій у складі інших країн; 3) етнічну меншину країн проживання; 4) громадян країн проживання, які мають українське походження.

В. Трощинський наводить такі ознаки, що притаманні українській діаспорі:

- «перебування частини етносу поза межами України;
- створення через переважно недобровільне переселення; компактне та розсіяне розселення;
- автохтонне й іммігрантське походження;
- діаспорні українці, на відміну від українських трудових мігрантів, мають громадянство країни проживання» [76].

На думку О. Годованської, «сучасна українська діаспора виконує такі функції: пропагує національні звичаї та обряди, підтримує культурні зв'язки з Україною, зберігає рідну мову як ретранслятор національної культури та засіб проти асиміляції, бере участь у підтримці, розвитку й укріпленні культури, забезпечує соціальний і правовий захист співвітчизників у країні проживання, обстоює свої інтереси для отримання додаткових прав і гарантій» [18].

На нашу думку, для українських науковців актуальним є питання розуміння феномену діаспори. По-перше, це використання термінів «західноукраїнська діаспора» та «східноукраїнська діаспора». Незважаючи на традиційні відмінності між «західною» і «східною» діаспорами, існують відмінності щодо розселення, ступеня асиміляції, статево-вікової структури, рівня освіти та ін.

В «Етнополітології» І. Курас виділяє критерії, якими позначали поняття «західна українська діаспора». Він стверджує, що: «Не завжди і не в усьому

підходять для характеристики поняття «східна українська діаспора». Західна українська діаспора у країнах проживання впродовж кількох поколінь розбудувала мережу власних етнічних організацій і установ. Завдяки цьому вона має ліпші можливості для збереження національної ідентичності й продовження свого існування власне як діаспори, незважаючи на майже суцільну інтеграцію в суспільне життя країн проживання» [46].

М. Алієва додає, що: «Разом із поняттям «українська діаспора» уживають поняття «закордонне українство», «закордонні українці», «українці зарубіжжя». Тобто до української діаспори відносять українців, які опинилися поза межами історичної батьківщини, незалежно від причини, як-от: розпад країн, світові війни, природні катаклізми, політичні чи економічні кризи, особисті обставини» [8].

Тому, вважаємо, що однією з причин неоднозначності тлумачення поняття «діаспора» є фактори її формування. Здебільшого діаспори утворюються внаслідок переміщення людей, рідше через зміни державних кордонів.

Тому, враховуючи підходи дослідників, ми можемо розглядати діаспору як частину нації, яка в силу суб'єктивних і об'єктивних причин проживає за межами своєї історичної батьківщини, проте зберігає національну ідентичність і мову, а також має прямий чи опосередкований зв'язок із державою походження.

1.2. Характеристика джерельної бази дослідження.

Аналізуючи джерельну базу магістерської роботи, її можна систематизувати за наступними категоріями:

- 1) вітчизняні дослідження;
- 2) зарубіжні дослідження;
- 3) офіційні веб-ресурси та новинні сайти.

Розвиток національної культури в чужому середовищі має важливе теоретичне та практичне значення. Українці в цьому плані не є винятком,

тому що лише в інших республіках колишнього Радянського Союзу їх близько 6,8 млн. людей. Окрім того, щонайменше 5 млн. українців проживають за кордоном у Європі, на американському континенті та навіть в Австралії.

На сьогоднішній день існує потреба розвитку досліджень щодо діаспори, і конкретно української діаспори в США. В зв'язку з цим перед дослідниками постали проблеми наукового осмислення феномена «українська діаспора». З'ясувалося, що критерії, за якими визначалося поняття «українська діаспора», а насправді поняття «західна українська діаспора», не завжди і не у всьому підходить для характеристики того, що ми стали називати «східною українською діаспорою». Так, західна діаспора упродовж проживання у відповідних країнах кількох поколінь українців та їхніх нащадків розбудувала широку мережу власних етнічних організацій і установ. Тим самим західна діаспора має широкі можливості для збереження своєї національної ідентичності й продовження свого існування власне як діаспори, незважаючи на майже суцільну інтеграцію тамтешніх українців у суспільне життя країн проживання [12].

У. Коннор (американський науковець, який досліджує проблеми етнічності) визначає діаспору як «сегмент населення, що проживає поза межами батьківщини. Такий підхід охоплює всі іммігрантські спільноти та включає до діаспори іммігрантів, експатріантів, біженців тощо» [42].

Важливою складовою частиною поняття «діаспора» є діаспорна ідентичність. М. Дабаг і К. Платт вважають, що «вона підтримується через наявність та діяльність громадських інституцій у діаспорі. І що стиль життя діаспори формується через взаємодію традицій, сучасності, досвіду та спогадів, історії, культури, мови. Участь у цій взаємодії беруть діаспора, країна прийому й історична батьківщина» [2].

У статті «Історичний феномен діаспори» В. Тишков зазначає, що «діаспору варто розуміти як переміщення людей на міждержавному рівні в історичній перспективі. І діаспора формується не внаслідок кожного

переміщення людей, і не всі мігранти, які живуть в іноетнічному середовищі, є діаспорою. Виникнення діаспор, на його думку, пов'язане з переміщенням через кордони, а сприймають їх як групи, які є гомогенними» [71].

Ідею утворення діаспор внаслідок зміни кордонів висунув і обґрунтував Р. Брубейкер, який виділив «діаспори катаклізму», що виникли після розпаду великих поліетнічних утворень. Такі діаспори є результатом зміни державних кордонів, представники «діаспор катаклізму» – громадяни тієї країни, де їх застала зміна кордонів. Науковець зазначає, що трудові діаспори утворюються внаслідок переміщення людей через кордони, а «діаспори катаклізму» – рухом кордонів» [13].

Щодо української діаспори, то український географ Ф. Заставний зазначав, що «вона характеризується різними часом і мотивами поселення в тих чи інших країнах, особливостями розселення, рівнем національної свідомості, часткою в населенні країн проживання, збереженням мови, стійкістю до асиміляції» [31].

Наукове дослідження української діаспори, особливо заокеанської, розпочалося, вже наприкінці ХІХ ст., тобто коли вона лише почала формуватися. Впродовж усього ХХ ст. у ньому важливу роль відігравали географи. Значний внесок у дослідження української діаспори зробили визначні українські географи В. Садовський, С. Рудницький, В. Кубійович, І. Тесля, Й. Шимонович та ін. Вони проаналізували демографічні втрати українського народу в часи Першої і Другої світових воєн, у т. ч. і внаслідок міграції та депортації, а також асиміляційну політику держав, проблеми фальсифікації результатів переписів населення та розселення українців поза межами української етнічної території. Уже в період після проголошення незалежності України, у період наукового сплеску інтересу до діаспори, зокрема, значний був внесок у дослідження української діаспори львівської суспільно-географічної школи. Це, зокрема, наукові монографії про західну й східну діаспору Ф. Заставного, а також численні видання серії «Постаті українського землезнання», за зальною редакцією О. Шаблія, які повернули

в науковий обіг науковий внесок українських географії діаспори, у тому числі їх праці про зарубіжних українців [33].

У наш час дослідження української діаспори носить вузькоспеціалізований характер. Поширеними є дослідження в галузі філології, культурології, політології, історії, інституційних засад функціонування української діаспори. Натомість, після спалаху у першій половині 90-х рр. ХХ ст. суспільно-географічних досліджень української діаспори станом на сьогодні у цій сфері є певний застій [33].

Дослідження української діаспори географами, на жаль, майже припинилося. Свідченням цього, зокрема, є аналіз авторефератів дисертації, присвячених діаспорі. Серед авторефератів дисертаційних досліджень розміщених у електронній базі бібліотеки В. Вернадського проблематика зарубіжного українства та української діаспори порушується у 49 дослідженнях. Із загальної кількості цих досліджень 41 з них на здобуття кандидата наук, 8 – доктора. Більшість досліджень української діаспори здійснили історики – 25 кандидатських та три докторських дисертаційних дослідження. Вісім дисертаційних досліджень присвячених українській діаспорі подано на здобуття кандидата політологічних наук [58]. Проте, серед молодих географів ця проблематика не користується популярністю. З географічних досліджень варто виділити дисертацію та опубліковану на її основі монографію В. Куреляка «Українці Румунської Мараморощини» [47].

Водночас є багато проблем у дослідженні української діаспори, вирішення яких не можна відкладати на потім. За словами в. о. директора Інституту енциклопедичних досліджень НАН України, к. філол. н. М. Железняка, «все менше залишається людей, які можуть компетентно писати про представників української діаспори в історичному контексті. Турбує науковця й доля наших сучасників – молодих українців (музикантів, художників, науковців та ін.), які реалізувалися за кордоном, а також підтримка і вшанування тих іноземців, що цікавляться Україною» [23].

Проблему збереження культури та самоідентичності українців на пострадянських теренах розкриває представниця Центру української мови та культури Бельцького державного університету ім. Алеку Руссо (Молдова) Л. Чолану.

Л. Чолану, порушує прості й разом з тим болючі запитання, а саме: хто є українці зарубіжжя для України та чи має Україна опікуватись збереженням національної свідомості своїх колишніх співвітчизників. На прикладі українців Молдови представниця розповіла про потужний інформаційний та мовний тиск щодо українців, через що впродовж багатьох десятиліть ті втрачають національну самобутність. На думку Л. Чолану, Україна має допомогти українцям Молдови не втратити український фольклор, етнографію, краєзнавство. Усе це має бути досліджено науковцями. Не менш гостро стоїть проблема фінансування україномовних навчальних закладів і потужної інформаційної підтримки з боку України, адже українці Молдови фактично мало що знають про соціально-політичне, наукове і культурне життя сучасної України [23].

РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА В СВІТІ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ФОРМУВАННЯ

2.1. Причини формування діаспорних груп народів.

Неодноразово міграційні, демографічні та етнічні процеси докорінно змінювали біолого-соціальну структуру території України та земної кулі загалом. Інтенсивність та спрямованість даних процесів залежала від багатьох соціально-природних факторів. Наприклад, міграційні рухи визначались зміною кліматичних умов, виснаженням або відкриттям нових природних ресурсів, прирученням коней, винаходом колеса, економічними кризами, геополітичними змінами, дискримінаційною внутрішньою політикою, військовими подіями тощо. Міграція людей між територією України, в сучасних кордонах, та рештою світу, почалася сотні тисяч років тому – ще задовго до розселення первісних людей, і до того, як окремі групи людей утворили етнічні спільноти.

Прагнення захищати власні території та власні традиції також прослідковується з давніх часів, хоча й мало різну форму й різні вияви. Потрапляючи в іншоетнічне оточення територіальні групи певного етносу не поспішали перейняти чужі етнічні риси (хоча, звісно, було по-різному, в залежності від конкретних суспільно-історичних обставин). Важливою умовою виживання етнічної групи в іншоетнічному оточенні були активні контакти в середині групи (шлюбні, культурні, виробничі тощо). При розпорошеному проживанні підтримувати етнічну однаковість групи надто складно. Дисперсно розселені частини мігрантів швидко зливалися з етнічним оточенням. Тому етнічні гетто та етнічні анклави були тривалий час основою діаспорних частин багатьох народів, у тому числі й українського [84].

Сама історія творення української діаспори пов'язана з 4-ма хвилями еміграції. Перша хвиля охоплює період з останньої чверті XIX ст. до початку I світової війни (1914 р.). В «Енциклопедії історії України» зазначається, що

«це масова трудова еміграція до США, яка розпочалася у 1877 р., до Бразилії – у 1880-ті рр., у Канаду – з 1891 р., до російського Сибіру – після революції 1905-1907 рр. Виїздили й до Аргентини, Австралії, Нової Зеландії, на Гавайські острови. Цю першу хвилю еміграції спричинили як і аграрна перенаселеність українських територій, так і утиски: економічні, соціальні, політичні, – і національний гніт з боку австро-угорської і російської імперій. Нащадки цієї хвилі еміграції зараз у шостому-сьомому поколіннях і більш схильні звати себе українцями за походженням – радше ніж емігрантами у країнах проживання» [24].

До прикладу, відомо, що у 1891–1901 рр. зі Східної Галичини емігрували до Канади і США 78 тисяч українців. У 1901-1911 рр. виїхало 224 тис. чоловік. Таким чином, на початку ХХ ст. лише зі Східної Галичини емігрувало понад 302 тисячі українців. Наприкінці ХІХ ст. еміграційний синдикат, створений канадським урядом, відправив на територію Західної України понад 6 тис. вербувальників. Агент, що завербував сім'ю до Канади, отримував від 2 до 5 доларів за кожного переселенця [57].

В «Енциклопедії історії України» йдеться про те, що «друга хвиля охоплювала період між двома світовими війнами (1918-1939 рр.), і була зумовлена поєднанням соціально-економічних та політичних причин. Емігрували в основному ті українці, які зі зброєю в руках боролися проти радянської влади, підтримували Центральну Раду, Директорію, Гетьманат. Це були великі й середні землевласники, торговці, службовці, священнослужителі, інтелігенція, солдати і козаки українських військових з'єднань. Вони виїздили до Польщі, Чехословаччини, Австрії, Румунії, Болгарії, Німеччини, Франції, США і Канади» [24].

Третя хвиля припадає на час після ІІ світової війни (найінтенсивнішою вона була відразу по закінченню війни). Ця хвиля еміграції викликана головним чином політичними мотивам. В «Енциклопедія історії України» зазначається, що «більшою мірою це репатріанти з англійської, американської, французької окупаційних зон. Найчисленнішими серед них

були колишні військовополонені, яких сталінсько-беріївський режим вважав зрадниками. Істотну частину переміщених осіб становили люди, силоміць забрані на роботи до Німеччини. Були тут також, звичайно, і біженці, хто відверто сповідував антирадянські погляди. Більшість емігрантів цієї хвили осіла в Канаді, США, Великій Британії, Австралії, Бразилії, Аргентині, Франції» [24].

Четверта хвиля – це поодинокі виїзди з території України у 1970-80-ті рр. та більш чисельні у роки незалежності (починаючи з 1990-х рр. і до нинішнього часу). Ще цю хвилю називають «заробітчанська». В «Енциклопедія історії України» виділяють її головні причини, а саме: «економічна скрута перехідного періоду в Україні. Деякі дослідники наголошують на умисному створенні безробіття, головним чином – у Західній Україні. У результаті цього на тимчасову роботу в країни Європи, Америки і в росію виїхало близько 7-8 млн людей. Частина з них, ймовірно, вже не повернеться в Україну» [24].

В «Енциклопедія історії України» йдеться про те, що «унаслідок того, що активна частина нації була вимушена виїздити за межі власної країни під тиском економічних, політичних і воєнних обставин, а також внаслідок відсутності повноцінної Української держави на етнічних землях українців, за кордоном українство продовжувало і розвивало національні державні (УНР), політичні (практично весь спектр політичних партій у діаспорі), громадські, культурні, наукові, духовні інституції. Для української діаспори однією з найвищих соціокультурних цінностей стала мета відновлення повноцінної Української держави» [24].

У 2014-2016 рр. внаслідок війни та пов'язаного з нею економічного спаду відбулося різке зростання еміграції з України, зокрема в Європейський Союз [51]. Проте, після підписання безвізового режиму з ЄС, а також спрощення працевлаштування в Польщі, різко зросла кількість заробітчан, що працюють в Польщі [55]. Польща стала основною країною для українських заробітчан, в той же час українці склали найбільшу частину

емігрантів в Польщі [79]. Так, за даними міністерства праці України, у 2019 р. одночасно в Польщі перебувало 1,5-2 млн чоловік, а за рік на працю до Польщі виїздило до 9 млн українців [85]. Другою найпопулярнішою країною для заробітчан була Чехія. Здебільшого українці працюють важко фізично на низькокваліфікованих роботах, де часто і знання мови не потрібні – в сільському господарстві, на будівництві, на фабриках і заводах. Значно менше – в сфері послуг, і то, переважно жінки та молодь [79].

За 2021 р. найбільше за останні роки виїхало і не повернулося додому українців – 600 тис. Частково це пояснюють тим, що частина заробітчан відклала виїзд за кордон у 2020 р., коли були значні коронавірусні обмеження. Загалом із 2011 р. по 2020 р. з України виїхали і не повернулися 2,6 млн українців [11].

Найбільш помітні потоки емігрантів з українських земель, на базі яких формувалися осередки української діаспори, в різні періоди спрямовувались у таких напрямках:

1) на перших етапах, власне на етапах витоків (починаючи з XIV ст.), українці, щоправда не масово, потрапляли до таких європейських країн, як Австрія, Італія, Франція, Швеція, і Туреччина;

2) наприкінці XIX – на поч. XX ст. чітко окреслилися два вектори еміграції українців – до країн Північної Америки (США і Канада), частково до країн Південно-Східної Європи та до східних регіонів російської імперії. Певна частина українців добиралася також до країн Південної Америки;

3) від часу Жовтневого перевороту 1917 р. і по сьогоднішній день спектр напрямків української еміграції охоплює країни Північної Америки, Західної, а згодом і Східної Європи, різних частин колишнього СРСР, країни Азії, Африки, Південної Америки, Австралію [24].

Але, М. Дністрянський стверджує, що: «з огляду на різний ступінь етнічної свідомості, в українській діаспорі виділяють: а) консолідує верстви з високим ступенем усвідомлення своєї ідентичності; б) верстви, що усвідомлюють своє українське походження, але вже інтегровані в суспільство

країни проживання; в) переважно асимільовані групи, які дотримуються деяких українських традицій; г) цілком денаціоналізовані групи, які ще можуть зберігати пам'ять про українське походження» [21].

Вважаємо, що масштабне переміщення українців за межі української території сьогодні характеризується тим, що за часовими параметрами хвилі української еміграції на захід і схід Батьківщини різні за причинами та мотивами, а також кількістю. Наприклад, якщо українці у 1920-1930-х рр. добровільно виїжджали до США та Канади, а основною причиною були погані соціально-економічні умови, тобто бажання покращити своє матеріальне становище та подолати національне гноблення й відчуження. В свою чергу, еміграція на Схід була значною мірою вимушеною, тому що туди зганяли «розкуркулених» священників та селян.

Тому слід розкрити основні причини формування української діаспори в різні історичні періоди. Серед них виділяються такі:

1) економічні, які характерні для всіх періодів, але найбільше – для к. XIX – поч. XX ст. Саме тоді безземельні й малоземельні селяни та певною мірою низькооплачувані робітники покидали Галичину, Буковину й Закарпаття, що на той час перебували у складі Австро-Угорщини, а практично всі емігранти з українських земель, які входили до складу російської імперії, були малоземельними селянами. Економічні чинники стали якщо не домінуючими, то принаймні помітними у виїзді українців після здобуття Україною незалежності;

2) соціальні, що спричиняли еміграцію українців, які проживали на землях, котрі перебували певний час у складі інших держав, зокрема й у межах колишнього СРСР. Негативна дія соціальних чинників виявлялася в обмеженому доступі українців до системи охорони здоров'я, освіти, культури;

3) політичні – вони відчутно впливали на еміграцію українців у період між Жовтневим переворотом 1917 р. та II світовою війною, а також після завершення II світової війни і до серед. 1950-х рр. та частково у 1970-ті рр.;

4) культурні, котрі стосувалися українців, що проживали у СРСР, і пов'язані у більшості з його русифікаторською політикою);

5) етнічна дискримінація щодо українців, яка виявлялася з особливою силою у ХХ ст. на територіях, які входили до Польщі, Чехо-Словаччини, Румунії, до їх возз'єднання з Україною 1939-1945 рр. Передовсім йдеться про закони та етнокультурні практики, спрямовані на знищення української етнічності на цих територіях (як-от заборона вживання української мови, обмеження користування нею в освітніх, культурницьких закладах та у публічному житті) [24].

Також А. Зубик виділяє десять чинників зменшення кількості української діаспори, а саме: «асиміляція, військові конфлікти та нестабільна політична ситуація, культурна, мовна і релігійна дистанція з титульним етносом, інтеграція в російську діаспору, низький економічний розвиток країни, особливості ведення країною проживання етнічної політики, зміна поколінь, проблеми, пов'язані з набуттям громадянства, міграція в інші країни та рееміграція до України» [34].

Можна зробити висновок, що нова імміграція поступово знаходить себе, не дивлячись на всі непорозуміння між поколіннями. Поновлюється її любов до рідної культури та мови. Нова імміграція почала зливатися зі старими переселенцями. Представники «нової хвилі» вже зробили вагомий внесок у громадське та культурне життя України. Багато нових іммігрантів працюють в українській громаді у сферах культури, освіти, спорту, релігії та бізнесу. Їхній вклад не лише укріплює українську діаспору, а й забезпечує її майбутнє у ХХІ ст.

2.2. Роль діаспори у формуванні позитивного іміджу України на міжнародній арені.

Українська діаспора відрізняється стосовно діаспор інших національностей тим, що не має кровного споріднення з Батьківщиною. Вона існує не лише географічно, але й у політичній, культурній, політичній, а

також сімейній ізоляції від Батьківщини. До того ж, радянська влада ще й зображала діаспору як ворожу силу, що бажає зла українському народу. Тим не менш, діаспорні групи людей жили Українською державною та мріяли про незалежну країну – Україну, а також виховували своїх дітей на українських постулатах та ідеях.

А. Зубик зазначає: «Залежно від країни проживання можна виділити чотири групи зарубіжного українства: а) власне українська діаспора (Австралія, Азербайджан, Аргентина, Бразилія, Вірменія, Грузія, Естонія, Казахстан, Канада, Киргизстан, Латвія, Литва, Нова Зеландія, Парагвай, США, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан); б) українці, які переважно проживають на українських етнічних землях у складі інших країн (Румунія, Словаччина, Польща, Російська Федерація, Білорусь); в) середовища українських трудових мігрантів (Іспанія, Італія, Португалія, Чехія); г) країни, де поєднуються кілька критеріїв (Білорусь, Молдова, Польща, Російська Федерація)» [34].

Також науковець стверджує, що «переселення українців впливає на національну ідентичність, використання української мови, рівень освіти, доступ до джерел існування, наявність українських організацій і т.д. За характером розселення української діаспори можна виділити три її типи: а) проживання українців на етнічних землях у складі інших країн; б) зосередження українців у певному регіоні, що визначається природними, економічними чи політичними особливостями заселення; в) дисперсне розселення» [34].

Вважаємо, що зазначені критерії прямо впливають на динаміку чисельності діаспори України. У країнах, де українці проживають на національній території, мають вищий рівень економічного розвитку та менші культурні, етнічні та релігійні дистанції, діаспора краще зберігає свою національну ідентичність. Через те українська діаспора є значною групою в колишніх радянських республіках і за кордоном. (ДОДАТОК Б).

Тому зважаючи на події в суспільно-політичному житті нашої країни, з 2014 р. інформація про Україну все частіше з'являється у стрічках іноземних ЗМІ та обговорюється міжнародним середовищем, а думки експертів різних галузей щодо ситуації в державі стають важливими маркерами сприйняття українців як нації [15].

Через те формування позитивного іміджу країни – одне з головних завдань загальнонаціонального масштабу, що часто є вирішальним фактором у забезпеченні ефективної діяльності держави. Це питання потребує спільних цілеспрямованих і послідовних дій офіційної влади й державних органів, громадських організацій, бізнесових структур і ЗМІ, мільйонів громадян та численної української діаспори [56].

Саме діаспора й тимчасові трудові мігранти не тільки фінансово забезпечують свої родини, а й зацікавлені в розвитку України: вони підтримують українських військових, надають експертизу в проведенні реформ, співпрацюють із науковцями та митцями у спільних проектах, виступають культурними дипломатами [80].

На думку І. Ключковської, закордонні українці – це народні дипломати, які працюють за межами України, і є носіями правдивих знань про Україну в країнах свого громадянства й проживання [15].

Варто зауважити, що більшість держав встановили міцні зв'язки зі своїми діаспорами саме зважаючи на розуміння їхнього потенціалу для власних країн. Світова практика доводить, що сучасні держави прагнуть використати свої зарубіжні спільноти як потужний націє- та державотворчий чинник розвитку, дієвий інструмент впливу в країнах проживання співвітчизників. Для багатьох великих держав світу співпраця із земляками за кордоном стала ефективним інструментом реалізації зовнішньої політики, коли діаспори впливають на позицію інших держав за умови підтримки їхньої діяльності державою, з якої вони походять [56].

За словами В. Когутяка, активіста Всесвітнього руху патріотів України з Франції, за останні роки дипломати, політики, митці з України справді

більш активно співпрацюють з українськими спільнотами в Європі. Щоправда, наразі держава не має змоги фінансувати потужні заходи та акції діаспори. «В Україні вкрай складна економічна ситуація. Але підтримка є, посольство нам допомагає, культурний центр нам допомагає: ми дуже часто організуємо різні акції», – зазначає В. Когутяк [45].

Також важливою інтегральною частиною історико-культурної спадщини українського народу є музейні, бібліотечні та архівні колекції, які виникли в результаті діяльності українських громадсько-політичних, наукових, культурно-освітніх та релігійних осередків у різних країнах світу [39].

З огляду на це постає ще одна проблема – максимально зберегти здобутків тих геніальних митців, які вимушені були емігрувати та розкривати свій талант поза Україною. Таким місцем в Україні є Музей української діаспори. «Третя хвиля еміграції відходить – це люди, яким уже понад 90 років, – каже директор Музею О. Підсуха. – Їхнім онукам архіви часто не потрібні – більшість із них уже й мови не знає. А нам це болить, це наша історія, наше мистецтво» [32].

У своїй діяльності музей намагається вивчати світ діаспори якомога ширше. І, крім поточної діяльності, перед музеєм стоїть унікальне завдання – пошук, повернення або отримання подарованих артефактів української культури з різних країн світу. О. Підсуха наголошує на потужній пошуковій роботі музею: «Ми намагаємося якомога більше спілкуватися з українцями за кордоном, встановлювати контакти, шукати нащадків митців чи діячів науки українського походження. За цим стоїть величезна праця, яка інколи нагадує детектив» [32].

Діяльність, яку провадить музей, актуальна й потрібна, адже дослідження внеску українців, часом уже народжених поза Україною, в історію світової культури, мистецтва, технологій, бізнесу безпосередньо сприяє формуванню позитивного іміджу України та загальноукраїнської національної ідеї [9].

Тому, вважаємо, що формування європейської ідентичності держави й закріплення сприйняття України в світі як невід'ємної частини європейської цивілізації відбувається за безпосередньої участі закордонного українства [40].

Загалом оцінка стану та діяльності української діаспори в світі дає змогу стверджувати: закордонне українство може відстоювати інтереси країни походження як у політичній, так і в економічній, і в культурній сферах, сприяти формуванню політики на користь батьківщини, зумовлюючи укладання вигідних міжнародних угод та надання підтримки [40].

Тому для посилення позитивного впливу, який має світове українство на імідж України, першочерговими завданнями органів державної влади мають стати вдосконалення механізму об'єктивного та привабливого представлення України у світі, а також здійснення системної, скоординованої та оперативної підготовки і розповсюдження за межами України мультимедійними засобами інформації про Україну [32].

Залучення діаспори та її інформаційного, інтелектуального, культурного та фінансового потенціалу підвищує ефективність таких заходів, а політичний та суспільний вплив, якого в деяких державах набули представники української нації, виступає самостійним фактором формування позитивного іміджу України [56].

Київський політолог В. Каспрук, який досліджує українську діаспору, вважає вкрай потрібним налагодити координацію між Україною, її владою та організаціями українців за кордоном – адже останні фактично виконують роль інформаційно-культурного «війська», яке веде боротьбу не лише за Україну, а й проти російської пропаганди [45].

Отже, можна зробити висновок, що існування українців за кордоном – це реальність, яка існує багато років, і Україна має прагнути сприяти вирішенню різноманітних потреб, використовувати свої досягнення та досвід, підтримувати культурну дипломатію народу, застосовувати свій досвід у практичній діяльності професійних дипломатів. Без сумніву,

партнерство між Українською державою та діаспорою є вкрай необхідним, адже вплив останньої на формування іміджу нашої країни за кордоном не можна недооцінювати, бо вона є справжнім носієм української культури, мови, менталітету та світогляду, з яким мають змогу співіснувати громадяни країн еміграції українців.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНЬСКА ДІАСПОРА СЬОГОДНІ: НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ТА ДУХОВНО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

3.1. Державна політика щодо української діаспори.

Українська діаспора є надважливим інтелектуальним, демографічним, інформаційним та соціокультурним ресурсом нашої країни. Діаспора відіграє важливу роль у становленні України як впливового гравця у сфері міжнародних відносин, оскільки є потужним дипломатичним механізмом.

Впливові діаспори за кордоном мають значний вплив на розвиток зовнішніх відносин та зовнішньої політики країни. Дивлячись на те, що імміграційні тенденції почали поширюватися лише нещодавно, діаспора розглядається як фактор впливу як на внутрішньополітичні процеси, так і на міжнародну політику. Діаспору розглядають як потенційно дипломатичного актора, головними функціями якої є представництво країни у світі, переговори та спілкування.

Тому існує таке поняття як державна політика щодо закордонного українства, яка, на думку Г. Луцишина «являє собою систему послідовних заходів держави, що передбачає свідому і цілеспрямовану співпрацю з українськими громадами і окремими особами за кордоном – громадянами інших держав або особами без громадянства, та країнами їхнього перебування з метою:

- розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України та зміцнення їхніх зв'язків з історичною батьківщиною;
- забезпечення прав та інтересів закордонних українців;
- створення необхідних умов для збереження, розвитку та виявлення ними власної національної самобутності;
- створення умов для залучення і ефективного використання інтелектуального, духовного та економічного потенціалу закордонного українства в процесі вітчизняного державотворення;
- підвищення позитивного міжнародного іміджу України тощо» [50].

Як зазначає М. Трофименко: «Відносини за лінією «національний уряд–діаспора» встановлюються через міністерство закордонних справ, посольства, консульства, торгові палати. Співпраця діаспор із країнами походження відбувається в різних формах і напрямках, у тому числі через залучення співвітчизників із діаспор у політику, бізнес-проекти. Наприкінці ХХ ст. у багатьох державах світу створено окремі урядові органи та агентства, головним завданням яких стала робота із діаспорами. Державна політика з підтримки закордонних співвітчизників орієнтована на зміцнення національної єдності та залучення потенціалу діаспор для виконання завдань соціально-економічного та геополітичного розвитку» [75].

На його думку, «діаспора все більше стає суб'єктом публічної дипломатії. Під останньою потрібно розуміти міжнародну діяльність, спрямовану на зміцнення зв'язків між політичними суб'єктами й громадськістю зарубіжних країн, для більш кращого інформування закордонної аудиторії, впливу на неї. На сучасному етапі діаспору як інструмент забезпечення зовнішньополітичних інтересів активно використовують як великі держави (Китай, Індія), так і невеликі за розміром і населенням (Болгарія, Ізраїль, Греція, Угорщина)» [75].

Стосовно української діаспори, то відомо, що вона є однією з найчисленніших у світі. Громадські організації українців нараховують приблизно 20-ть мільйонів людей та діють у 42-х країнах світу. Вважаємо, що ефективне використання накопиченого таким чином величезного інтелектуального капіталу та можливостей є одним із найголовніших завдань, які стоять сьогодні перед Україною. Це потребує нових шляхів співпраці, запровадження сучасних механізмів партнерства, тобто більш ефективної національної стратегії для власної діаспори, в тому числі у сфері культури, де Україна досягла найбільших успіхів, демонструючи спільність цивілізацій з країнами ЄС та іншими країнами світу, в яких живуть українці.

Стосунки держави із закордонним українством регламентуються низкою важливих нормативно-правових документів, насамперед,

Конституцією України [43] та Законом України «Про закордонних українців» [28]. Задоволення національно-культурних потреб українців, які проживають за межами України, гарантує Закон України «Про культуру» [29]. Важливим для реалізації визначених завдань є Проект Концепції Державної цільової програми співпраці із закордонними українцями на період до 2023 р. [61], спрямований на активізацію та надання системного характеру взаємодії Міністерства закордонних справ України (МЗС) та інших органів виконавчої влади України з громадськими організаціями закордонних українців, що функціонують за межами нашої держави, забезпечення достатніх умов для задоволення національно-культурних та мовних потреб закордонних українців і збереження етнічної ідентичності.

Відповідно до ст. 12 Конституції України, держава дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, котрі проживають за її межами [43]. Щодо Закону України «Про закордонних українців», то згідно з ним, «Українська держава має сприяти розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, зміцненню їхніх зв'язків із батьківщиною, поверненню в Україну» [28].

Інституційну основу для взаємодії між державою і українцями, які проживають за межами батьківщини, склали міжнародні нормативно-правові акти, а саме: Загальна декларація прав людини [27], Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [53], Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права [54], Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин [63], Європейська хартія регіональних мов або мов меншин [25] та ін.

Дискурс щодо ролі діаспори у посиленні міжнародних позицій України має місце як у суспільстві, так і в науковому середовищі. Втім, проблематика стосовно формату взаємовідносин держави з українцями, що проживають за її межами, має завжди дискусійне забарвлення. Так, з одного боку, українці зарубіжжя дорікають Україні за відсутність підтримки та формальної співпраці, а з іншого – Україна хоче, щоб діаспора більше працювала для

підтримки «материнської» держави. Адже для багатьох країн співпраця із земляками за кордоном стала ефективним інструментом реалізації зовнішньої політики, коли діаспори впливають на позицію інших держав за умови підтримки їхньої діяльності державою-походження [50].

Світова практика доводить, що сучасні держави прагнуть використати свої зарубіжні спільноти як потужний націє- та державотворчий чинник розвитку, дієвий інструмент впливу в країнах проживання співвітчизників. До подібних заходів вдалася, приміром, Польща напередодні ратифікації договору про вступ до ЄС, активно використовуючи польські громади зарубіжжя з метою мобілізації громадської думки в державах ЄС на користь входження Польщі до європейської спільноти. Сьогодні такий досвід є важливим для України, зважаючи на її прагнення до реалізації євроінтеграційного процесу та посилення міжнародних позицій [16].

Державна політика України щодо закордонних українців ґрунтується на визнанні закордонних українців частиною української світової спільноти. За необхідності, Україна може укладати угоди з іншими державами задля захисту діаспори. Найкращою моделлю співпраці з українською діаспорою є не лише максимальне задоволення потреб закордонних українців, а й використання їхнього потенціалу для потреб України. Тому заходи повинні бути спрямовані на підтримку українських громад у світі та підтримку в задоволенні різноманітних потреб діаспори (освітні, культурні, фінансові), роботу з молоддю та ін. [59].

О. Гомотюк у своєму дослідженні «Українська діаспора США у процесах українського державотворення: перспективи дослідження» пише, що: «У другій пол. ХХ – на поч. ХХІ ст. сформувалося декілька потужних центрів об'єднання української діаспори. Найбільшою організацією міжнародного характеру є Світовий конгрес українців (СКУ), створений у Нью-Йорку в 1967 р. Представництва СКУ координують свою роботу в більше ніж 60-ти країнах світу. Основними цілями СКУ є представництво інтересів українського народу у світі, підтримка

незалежності та цілісності України, зміцнення зв'язків українського народу з діаспорою, співпраця з урядами інших країн для досягнення миру, свободи й справедливості тощо» [19].

Також створена Українська всесвітня координаційна рада [20], що є основним координаційним органом закордонних українців. Це міжнародна спілка об'єднань громадян, діяльність якої поширюється на територію України та інших держав. Мета організації – сприяння зміцненню незалежності України, сприяння співпраці України з міжнародними організаціями та країнами, де є поселення українців. Найвищим органом управління УВКР є Всесвітній форум українців, який скликається раз на чотири-п'ять років [78].

На думку Т. Гнатюка, «На превеликий жаль, в Українській державі наразі немає такого органу, який би повністю контролював роботу з діаспорою. Натомість ці функції розпорошені серед декількох державних органів. Управління з питань закордонного українства, гуманітарного співробітництва МЗС фокусується на питаннях співпраці із закордонними українцями. У Міністерстві соціальної політики працює відділ ліцензування діяльності з посередництва в працевлаштуванні за кордоном та з питань трудової міграції департаменту ринку праці та зайнятості, у МОН – управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції. У структурі Верховної Ради діють декілька комітетів, робота яких опосередковано стосується діаспори» [17].

Не дивлячись на те, що Верховна Рада України окреслила пріоритети та працює над законодавчою базою у сфері трудової міграції, український показник трудової міграції зростає – все більше українців емігрують за кордон у пошуках кращого життя. Деякі з мігрантів повертаються додому, а інші – залишаються за кордоном. Залучення закордонних українців потребує рішучих та чітких дій української влади щодо створення належних умов проживання та праці.

Окремі закордонні українці, які виїхали з України, мали намір повернутися і працювати на добробут України, але повільні темпи реформ розчарували українців за кордоном. Влада повинна прагнути дати можливість українцям повернутися додому, налагодити контакти, познайомити їх із життям за кордоном і разом реалізовувати проєкти. Проте, після повернення в Україну вони мають бути впевнені, що тут на них чекають гідні умови життя та праці, які українська влада поки, на жаль, не може обіцяти.

В. Бакальчук стверджує, що: «Реінтеграція трудових мігрантів стає дуже важливою для України. Тому Державна служба зайнятості створює центри розвитку підприємництва та модернізує соціальну допомогу для організації підприємницької діяльності, однак ефективність таких заходів ще недостатньо вивчена. Міністерство освіти і науки України співпрацює із закордонними українцями. Наприклад, діти українців, які проживають за кордоном, навчаються там, мають можливість навчатись у Міжнародній українській школі. Заклад співпрацює із закордонними українськими організаціями, школами. Також МОН працює над розробкою навчальних матеріалів для вивчення української як іноземної мови за кордоном» [10].

Проте, О. Коляда зауважує, що «багато українських студентів їдуть здобувати освіту за кордон і їх кількість невпинно зростає, що зумовлено деякими причинами, як-от: недостатній рівень здобуття освіти в українських навчальних закладах, активна агітація українських студентів деякими країнами ЄС щодо здобуття освіти тощо. Велика кількість студентів, здобувши освіту за кордоном, повертається на Батьківщину. Тому заходи державної політики мають бути спрямовані на ефективне використання досвіду, навичок і знань, які студенти отримали за кордоном, та надання цим особам робочих місць» [41].

Не менш важливими питаннями є питання про те:

1. Як ставляться громадяни України до світового українства?
2. Чи потрібен Україні потенціал української діаспори?

3. Чи Україна має підтримувати українство за кордоном?

Проведене соціопитання Радіо Свободою виявило, що у кожного другого мешканця України українська діаспора асоціюється насамперед з Канадою (53%), у 38% респондентів – з Польщею, зі США – у 35%, з Італією – у 19%, Росією – 18% [70].

Лише 23% громадян України цікавляться життям і проблемами української діаспори у різних українських регіонах. Але обізнані з питаннями українства у світі і найбільш налаштовані до нього мешканці західних областей України. Така тенденція – історична. Бо саме з Львівщини, Тернопільщини, Івано-Франківщини тисячі українців виїхали на Захід у міжвоєнний час ХХ ст., а також у 1944 р., втікаючи тоді від сталінських репресій і переслідувань [70].

В соціопитування на тему «Українці змінюють ставлення до української діаспори» йдеться про те, що: «Не переймаються життям українства у світі і не виявляють до нього цікавості більшість громадян, яка проживає у східних і південних областях України. А це 12-14%. Хоча 23% українців цікавляться питаннями української діаспори, але позитивно до неї ставляться майже 70% громадян, переважно ті, які вдома спілкуються українською мовою, є прихильниками вступу України в ЄС. Відтак змінилось ставлення українців до світового українства у порівнянні з тим, як було 20-30 років тому» [70].
(ДОДАТОК В)

Там само зазначається, що «39% мешканців України, більшість із західних і центральних областей, хотіли б дізнаватися більше про життя українців за кордоном. Але кожен другий, а це 50% опитаних, такого бажання не мають, 11% респондентів взагалі не змогли відповісти на запитання» [70].

У висновках: «30% опитаних респондентів вважають, що Україна має виділяти гроші для підтримки українських організацій за кордоном. Майже половина – проти цього і 21% не визначився з відповіддю. Як показало опитування на тему «Обізнаність мешканців України про діаспору

та ставлення до неї», чим більше громадяни України цікавляться питаннями, пов'язаними з українською діаспорою, тим більше погоджуються, що українська держава має її підтримати фінансуванням» [70].

На думку, політолога О. Гарань: «Те, що українці, а це 30%, хочуть підтримувати організації української діаспори, це дуже позитивно. У цьому контексті і українська держава теж дозріла підтримувати ті проєкти української діаспори, які сприятимуть позитивному іміджу України. Нарешті, українська держава зрозуміла важливість підтримки тих українських активістів, які працюють за кордоном. Україна має робити більше для використання потенціалу діаспори і діаспора теж має шукати нові підходи для роботи в Україні. Бо є традиційні сфери, де діаспора дуже активна, це історія, Голодомор, захист української мови, культурне відродження і тут треба думати, як достукатись до тих регіонів (Схід і Південь), де ці процеси йдуть складно. Треба думати, з чим туди йти» [70].

На запитання Г. Терещук «Чи варто Україні залучати українську діаспору до вкладання коштів в економіку України?» – «71% опитаних відповіли позитивно. А 14% – негативно. 35% опитаних вважають, що до роботи у керівних органах державної влади слід залучати представників світового українства. А близько половини (47%) – проти цього, 18% не визначилися з відповіддю. Проте більшість респондентів, 75%, вважають, що українська діаспора мала б бути дипломатом України у світі, популяризувати державу за кордоном. 12% опитаних відповіли негативно, 13% не знали відповіді» [70].

На нашу думку, 20 років назад не було жодного зв'язку між українцями в світі та українцями в Україні. Саме ця подорож об'єднала сьогодні всіх до спільної роботи. Згідно з відсотками в опитуванні, є загалом значне усвідомлення важливості української діаспори. Тому сьогодні відносно діаспори в державній сфері є надзвичайно важливою саме просвітницька робота.

Отже, варто зазначити, що за останні кілька десятиліть Україна набула власного досвіду реалізації політики щодо українців за кордоном, яка базується на визнанні їх частиною української міжнародної спільноти. Незважаючи на певні досягнення, взаємодія між Українською державою та діаспорою не є ефективною, а достатньо великий потенціал українців за кордоном залишається майже невикористаним у розвитку країни.

3.2. Ретроспектива української діаспори.

Упродовж десятиліть панівна ідеологія робила зарубіжних українців ворогами українського народу. Писалися книги, наукові праці, в яких фальсифікувалася наша національна історія, заохочувалася напівправа, замовчування тощо. Особливо коли це стосувалося українців, котрі жили за кордоном. Український народ був змушений жити у пільмі й безсоромному обмані. Все це спонукало його боротися за своє існування. Але часи змінюються. Об'єктивний хід історії ніхто не може спинити. Настав час об'єднатися всім українцям і разом боротися за розбудову своєї незалежної держави [67].

Нині українська діаспора з огляду на організоване життя має у кожній країні перебування свої національно-суспільні, культурні, спортивні, жіночі та інші структури. Найбільш організованою і дієздатною є українська діаспора на Заході (Канада, США, Велика Британія та ін. держави). Зрештою, тут нічого дивного немає. Там українська діаспора структурувалась в умовах особистої свободи людини, протягом доволі тривалого часу. Дещо складнішою є доля української східної діаспори, тобто тієї її частини, яка проживає у державах після розпаду Радянського Союзу. Хоч за 20-30 років пройшли в її існуванні суттєві зміни на краще. Сказане стосується передовсім усіх трьох Балтійських держав [67, с. 26-27].

Вважаємо, що сьогодні назріла нагальна потреба визначити реальні історичні масштаби та умови формування українських громад у чужому світі, де вони переважно осіли, їх сфери зайнятості, громадсько-політичної

діяльності, минулий та сучасний соціальний статус. Протягом століть і десятиліть українське національне середовище істотно змінювалося. Куди вони йшли? Як відбувається переселення українців за кордон, які професійні, освітні та загальні соціальні характеристики їхнього перебування в обраній країні? Як склалася їх доля і суспільне життя в різних країнах?

А. Атаманенко в книзі «Закордонне українство та Україна: проблеми та перспективи» описує те, що: «Світова українська спільнота є однією з найбільших у світі та різноманітною за своїм розвитком. Певні негативні події в історії українського народу, вплив зовнішніх чинників призвели до того, що сьогодні близько третини українців проживає за межами рідної держави. За даними Світового конгресу українців (СКУ), кількість закордонних українців сьогодні доходить до 20 млн осіб, а за даними МЗС України чисельність української діаспори у світі оцінюються від 12 до 20 млн осіб, не враховуючи трудових мігрантів. Станом на початок 2019 р. українці проживають у 130 країнах світу. У деяких із них українська громада давно пустила корені, але є й такі держави, що приймають українців уперше. Компактні українські громади є в країнах Північної й Південної Америки, Близького та Далекого Сходу, Європи, в Австралії, у країнах пострадянського простору. Національно-культурні об'єднання українців функціонують у більш ніж 60 країнах» [9]. (ДОДАТОК Г)

Але процес інтегрування українців у чужий їм світ був тяжким, проте цементувала їх усіх велика синівська любов до України – землі своїх предків. Людей різних ідейних, суспільних, релігійних поглядів, уподобань, освіченості об'єднувало прагнення зберегти своє національне коріння, національні почуття, гідність, бажання вистояти в чужому світі, в бурхливому еміграційному морі, яке поглинуло цілі народи [67, с. 22-26].

Характер зв'язків зарубіжних українців, на думку І. Романько, «залежав від багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів, насамперед від суспільно-політичної ситуації в країнах поселення і в Україні, позицій різних поколінь української діаспори. Та, незважаючи на перипетії історії, українські

поселенці в західному світі, зокрема за океаном, завжди прагнули до зріднення з землею, яку полишили перші емігранти і яку не бачила більшість їхніх нащадків: скажімо, понад 80% канадських українців народжені у Канаді. Це прагнення відбилося у рухах солідарності й допомоги українському народові. Вони були започатковані ще у перші десятиліття перебування в діаспорі» [67, с. 22-26].

В його навчальному посібнику зазначається, що «історія та культура української діаспори Переломною подією у зв'язках діаспори з Україною стала Чорнобильська катастрофа. Біда болем обізвалася в серцях зарубіжних українців. Вже того ж 1986 р. літак, споряджений усім необхідним для потерпілих від аварії, взяв курс із США на Москву (на той час ще не існувало прямої авіалінії з Києвом)» [67, с. 22-26].

Йдеться також й про те, що: «Проголошення Акту про незалежність України 24 серпня 1991 р. викликало не тільки радісне піднесення в середовищі української діаспори, але й зміцнило її надії на те, що цього разу справа побудови самостійної демократичної Української держави буде доведена до кінця. У всіх країнах, де проживають українці та їхні нащадки, цей акт відзначався як найбільше свято. Принципова позиція зарубіжних українців щодо державотворчих процесів в Україні, підтримка діаспорою цих процесів проявилися і зарокі незалежності» [67, с. 32-48].

Характерною особливістю сучасної української еміграції є те, що вона відбувається в період розбудови незалежної України. За кордон переважно виїжджають учені, фахівці різних галузей народного господарства, висококваліфіковані робітники, здебільшого люди молодшого і середнього віку. Варто зазначити, що великі перспективи має утворення в Україні спільних із зарубіжними українцями промислових та будівельних підприємств, об'єктів обслуговування населення і виробництва, санаторно-курортного господарства, співробітництво в галузі охорони здоров'я, освіти, науки і культури. Україна повинна стати такою державою, де українські емігранти разом зі своїми співвітчизниками матимуть можливості сприяти

духовному розвитку свого народу, створенню нового європейського дому [67, с. 32-48].

І. Романько стверджує, що: «Після здобуття Україною незалежності представники української діаспори за кордоном дістали можливість співпрацювати з корінним народом щодо відродження духовних скарбів, розвитку науки і культури, вирішення нагальних проблем сьогодення. У зарубіжних країнах, де зосереджена значна кількість українців і населення українського походження, створені численні прогресивні молодіжні, культурно-просвітні та інші товариства, видається україномовна періодика, організовано школи з українською мовою навчання» [67, с. 32-48].

«Велику турботу у справі організації, утримання і тематичного спрямування українських шкіл виявляють численні громадські організації. У США, наприклад, товариства «Рідної школи», учительські громади та інші організували більшість шкіл з українською мовою навчання; такі школи створено також громадськими та культурними організаціями Канади, Польщі. Загалом рівень розвитку українського шкільництва в зарубіжних країнах невисокий, але у процесі духовної консолідації українців – відіграє велику роль. Для того, щоб бути типовим, характерним представником свого етносу, людина повинна вільно володіти своєю національною мовою (який є для неї «рідним», «материнським»), а також – знати основні національні традиції, історію та характерні особливості прийнятих міжособистісних стосунків» [67, с. 50-52].

За словами І. Романько: «Українську мову, літературу і культуру вивчають у широкій мережі громадських шкіл, відомих під назвою «рідні школи». Заняття проводяться у вихідні дні або ж увечері, утримування на кошти різноманітних українських церков та організацій. Багато шкіл носять імена Т. Шевченка, М. Лисенка, І. Франка. Ці ж установи для учнів середньої школи, які бажають вивчати рідну мову та культуру, у великих містах пропонують програми, які називаються «курси українознавства». В окремих регіонах українські студії (навчальні програми з української мови,

літератури, історії, географії) функціонують на державному рівні – становлять невід’ємну частину державної шкільної програми» [67, с. 50-52].

Далі йдеться про те, що «у деяких містах Канади батьки дітей, що навчаються у двомовних школах, мають власні організації, які відіграють велику роль в організації освіти українською мовою. Українська мова як окремий предмет викладається у деяких початкових школах в окремих провінціях. У більшості міст із значною кількістю українського населення працюють факультативні вечірні класи для дорослих, які бажають вивчити українську мову» [67, с. 50-52].

І. Романько зауважує, що: «Від початку організованого громадського життя чималу роль у процесі національного самозбереження посідає друк книг. З перших організацій, що були залучені до видання книг, видавництвом «Свобода» було видрукувано книги 1896 р., першою була книга «Самоучок і словар» українською та англійською мовами. До видавництва долучилися Український Братський Союз, Союз Українців Католиків та Українська Народна Поміч, з часом кількість видавництв, які спеціалізуються на друкуванні україномовних матеріалів, збільшилася, зокрема, «Книгоспілка», «Смолоскип», «Гомін України», «Добра Книжка», «Євшан Зілля», «Нові дні» та інші» [67, с. 50-52].

Науковець також додає, що: «Значний внесок у процес збереження своєї етнонаціональної ідентичності, передачі молодому поколінню етнічну історію, культуру здійснюють жіночі організації української діаспори різних держав. А саме – важливе місце у процесі розвитку та збереження зв’язків з материковою Україною належить українським жіночим організаціям Канади. Багатогранною і корисною є діяльність «Конгресу канадських жінок». Серед активісток жіночої секції Товариства об’єднаних українських канадців були жінки українського походження – М.Скрипник та О.Беркета, які часто відвідували материкову Україну. Активно залучаються до процесу розширення культурних зв’язків з Україною нові жіночі організації, зокрема «Союз українок Канади», «Ліга українських католицьких жінок», жіночі

асоціації «Ліги визволення України», «Жіноча громада» та інші» [67, с. 50-52].

На нашу думку, українська діаспора має потужний вплив у міжнародному співтоваристві та активно сприяє утвердженню на міжнародній арені позитивного іміджу Батьківщини з багатовіковою історією. У тісній співпраці українці за кордоном можуть бути для України величезним ресурсом для реалізації зовнішньої політики та розвитку зовнішньоекономічних і культурних відносин. Досвід, політичні зв'язки, капітал і людський потенціал діаспори можуть стати потужним ресурсом у прискоренні соціальної та економічної модернізації України, у завершенні демократичної консолідації та розбудові успішної держави з квітучою нацією.

Захист інтересів українства є характерним для традиції діяльності таких діаспорних громад, як Світовий Конгрес Українців (СКУ) [69], Світовий конгрес українських молодіжних організацій (СКУМО) [68]. В цьому напрямі в Україні активно діють також громадські розгалужені структури – Українська Всесвітня Координаційна Рада (УВКР) [20], Товариство «Україна–Світ» [72] та інші. Усі вищезгадані організації беруть безпосередню участь у виробленні стратегії взаємин України та діаспори.

Активізувати процес лобіювання інтересів нашої держави за кордоном покликаний Світовий Конгрес Українців (СКУ). Ця 20-мільйонна організація, яка володіє доволі широким переліком інструментів для ефективного просування державних інтересів України на міжнародному рівні, стала важливим посередником у налагодженні системної, повноцінної співпраці з українськими громадами у світі [66].

28 серпня 2014 р. Кабінет Міністрів України і Світовий Конгрес Українців підписали Меморандум про співпрацю, метою якого є «посилення взаємодії держави із закордонними українцями, захист людських, громадянських та національних прав українців у світі, утвердження незалежності і суверенітету України, забезпечення її територіальної

цілісності, сприяння демократичному процесу в Україні, її євроінтеграційним та євроатлантичним прагненням» [44, с. 2].

Особливої уваги було надано питанням поширення у світі правдивої інформації про Україну; сприяння взаємодії держави з урядами країн перебування закордонних українців та розвитку українського громадського життя в діаспорі; розроблення програм, що поглиблюють зв'язки із закордонними українцями у галузі освіти і культури; сприяння розвитку української мови тощо. Підписи під цим важливим із стратегічної точки зору документом поставили Прем'єр-міністр України А. Яценюк та президент СКУ Є. Чолій, висловивши таким чином готовність до налагодження партнерських стосунків [60].

На думку М. Ратушного, «сьогодні українцям світу досить легко спілкуватися і єднатися за допомогою Інтернету. Та головне – зберегти національну ідентичність, усвідомлювати і передавати своїм дітям цю ідентичність в умовах асиміляції. Тоді діаспора буде посилювати Україну. В той же час, нам необхідно ще навчитися працювати з етнічними меншинами так потужно, як це робиться у багатьох державах світу» [64, с. 7].

На жаль, на сьогоднішній день в Україні відсутня програма повернення українців, яка, до прикладу, є в Казахстані, хоча про це постійно, ось уже років двадцять, ведеться мова. Навіть у Грузії є Міністерство діаспори, а в Азербайджані – Державний комітет по роботі з діаспорою. Так, голова УВКР вважає, що українці б поверталися в Україну, якби для них створювалися необхідні для цього умови [64, с. 7].

Закордонні українці наразі надіються, що нарешті буде створено окремий державний орган виконавчої влади по роботі з діаспорою. Таку ініціативу було озвучено під час наради в Кабінеті міністрів України, присвяченої питанням удосконалення координації роботи із закордонними українцями, під головуванням экс віце-прем'єр-міністра України О. Сича. Зокрема, экс віце-прем'єр-міністр пояснив, що чинним законодавством передбачено існування відповідного центрального органу виконавчої влади,

але з різних об'єктивних і суб'єктивних причин його функції тепер виконують Міністерство закордонних справ, Мінкультури і Держкомтелерадіо. Він підкреслив, що така інституціональна роз'єднаність зусиль, кадрів і ресурсів є особливо неприйнятною в умовах, коли закордонне українство демонструє найвищу готовність надати всебічну допомогу Україні в часи її протистояння зовнішній агресії [77].

Тож, за підсумками наради було вирішено спростити процедуру підготовки та видачі посвідчень українцям за кордоном, підготувати проекти нормативних змін, які дозволять розширити повноваження та представництво Національної комісії з питань закордонних українців, а також опрацювати питання створення єдиного центрального органу виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями шляхом реорганізації підрозділів, які зараз займаються цими питаннями в інших органах виконавчої влади [77].

Вважаємо, є очевидним те, що лише ефективні інституційні механізми та глибоке розуміння ролі українців у світі можуть дати змогу нашій країні налагодити стабільні, взаємовигідні партнерські та навіть дружні відносини з українцями за кордоном. В свою чергу, що може бути кращим за пряму взаємодію та живе спілкування між можновладцями та власною діаспорою, тому що саме такі зустрічі мають набагато більше шансів стати справді ефективними.

Сьогодні українська діаспора є найактивнішим партнером України у її прагненні стати політичною частиною об'єднаної Європи. З цієї позиції доцільно переглянути особливості взаємодії нашої держави із закордонним українством. Тому, на думку Г. Луцишина, «урядові України варто перейти від декларативної політики до реальної співпраці із зарубіжними українськими спільнотами, спрямовану на матеріальну і духовну підтримку українського зарубіжжя, забезпечення нормативно-правової, інституційної, фінансової та інформаційної бази для реалізації державних програм з розвитку співробітництва з діаспорними осередками. Важливим тут є

вивчення прогресивного досвіду зарубіжних країн із окресленої проблематики, що є перспективним напрямом для подальших наукових досліджень. Активізація невикористаного ресурсу українського зарубіжжя може відіграти ключову роль у реалізації євроінтеграційних устремлінь України» [50, С. 252–256].

Отже, через численні внутрішні протиріччя в українському суспільстві – відродження України зазнало великих втрат. Відчай змушує людей виїжджати за кордон, де їх зневажають як представників невиразної країни. Певною мірою, внутрішня невизначеність впливає не лише на ставлення інших країн чи міжнародних організацій до України, з одного боку, а й на ставлення української діаспори до своєї Батьківщини. Також відбувається вплив державної влади країни-перебування до української діаспори.

РОЗДІЛ 4. УКРАЇНЬСЬКА ГРОМАДА США

4.1. Передумови появи українців на території США, їх кількісний склад та громадські організації.

В українському суспільстві суттєво підвищився суспільний інтерес до сьогодення та минулого закордонних українців, що, безумовно, актуально і для України, оскільки вони є представниками українського етносу. Через те дослідження життя української діаспори на батьківщині та за її межами, особливо в США, її діяльності щодо збереження національних, духовних і культурних традицій є сьогодні дуже актуальним.

У контексті дослідження українських діаспор у США зазначимо про діяльність Центру демографічних та соціоекономічних досліджень, відкритого завдяки ініціативі американських науковців українського походження О. Воловини та В. Лопуха. Центр функціонує з 2009 р. при американській філії Наукового товариства ім. Шевченка в США. Основними завданнями Центру є: збирати і систематизувати наявні статистичні дані про українців у США; полегшити доступ до цих даних дослідникам, політикам, громадським лідерам; сприяти академічним та прикладним дослідженням, що ґрунтуватимуться на цих даних. У планах Центру – додати інформацію про українські діаспори в Австралії та Канаді [14, С. 171-174].

Інформаційною основою дослідження стали етнокультурні критерії програм перепису населення США, а саме як: етнічна належність, країна походження, рідна мова, мова домашнього спілкування. За результатами переписів населення, які проводили в США (2010 р.), з'ясовано, що в цій країні проживає 961 113 українців, відповідно (30,2 % від усієї кількості українців за межами України). Еміграція до цих країн почалася наприкінці ХІХ ст., коли уряди країн почали активно заохочувати емігрантів з Центральної, Південної та Східної Європи. Робочу силу емігрантів використовували на промислових об'єктах, шахтах, будівництві тощо. Іншим напрямом використання трудового потенціалу іммігрантів стало фермерство,

для чого українцям надавали земельні ділянки, так звані гомстеди [36, С. 157].

Американці українського походження проживають здебільшого компактними групами. Найбільше їх сконцентровано в штатах Пенсильванія (129,7 тис. чоловік), Нью-Йорк (121,1 тис.), Нью-Джерсі (73,9 тис.), Каліфорнія (56,2 тис.). У цих чотирьох штатах проживає більше половини (51,4%) всього українського населення Сполучених Штатів [65, С. 40].

Найпершим відомим емігрантом до США, який вважав себе українцем, був православний священник Агапій Гончаренко (справжнє ім'я – Андрій Гумницький), пам'ять про якого і в наш час шанують у цій країні. А. Гончаренко, уродженець с. Криве на Житомирщині, наприкінці 1850-х рр. змушений був через переслідування за антикріпосницькі та українські переконання емігрувати з Росії. У Лондоні, де він зупинився на певний час, А. Гончаренко співробітничав з Вільною російською друкарнею О. Герцена, писав для неї статті на українські теми, зокрема опублікував у газеті «Колокол» некролог на смерть Т. Шевченка [65, С. 40].

1865 р. Гончаренко назавжди переїхав до США. Тут він служив православним священником, заснував слов'янську бібліотеку, видавав англійською та російською мовами газету «The Alaska Herald» («Вісник Аляски») з українським додатком до неї «Свобода». Уже в першому числі цієї газети поряд із російським перекладом тексту американської Конституції містилася стаття про політичні антицаристські та українські національно-визвольні ідеї Т. Шевченка. У подальшому Гончаренко активно популяризував серед американців знання про минуле та сучасне України, перекладав англійською Шевченкові поезії, пропагував ідею створення на Алясці «козацької республіки», листувався з М. Драгомановим і М. Павликом, друкував свої статті в журналі І. Франка «Народ». А. Гончаренко постійно морально й матеріально підтримував земляків. Тих, хто наприкінці 1870-х рр. прибував до США, він залучав до організованого ним у Каліфорнії

сільськогосподарського кооперативу «Українське братство». До самої смерті 1916 р. він користувався глибокою повагою своїх краян, які говорили про нього «наш батько Гончаренко». Хоч А. Гончаренко й не перший із українців, які замешкали в Америці, саме він почав гуртувати навколо себе земляків і тому вважається засновником української діаспори на Американському континенті [65, С. 40-41].

Через значну імміграцію та світову економічну кризу 30-х років ХХ ст. почалося обмеження кількості іммігрантів запровадженням квот, збільшенням вимог до документів тощо. Наприклад, той, хто бажав емігрувати до США, після отримання закордонного паспорта складав письмове подання в американському консульстві. До нього долучав такі документи: 1) посвідчення про місце проживання впродовж останніх п'яти років; 2) свідоцтво моральності; 3) довідка з місця праці або посвідчення про фах; 4) свідоцтво про народження; 5) довідка про медичний огляд лікарями корабельної лінії. У випадку, коли документи відповідали встановленим вимогам, заявник отримував карту вступу із зазначенням дати прийому в консульстві США у Варшаві [36, С. 157].

Початком масової еміграції до США вважають 1877 р., коли українці почали працювати на шахтах у штаті Пенсильванія. Українська еміграція перших років була спрямована до штатів Нью-Йорк та Пенсильванія. З огляду на це деякі дослідники схильні вважати її початком масової міграції українців до країни. Чутки про можливість одержання власних земельних ділянок у США поширювались Україною передусім зі Словаччини та Закарпаття [30, С.89].

Проте, в США українські іммігранти осідали здебільшого не на фермах, а в містах. Будучи переважно селянами, вони тут працювали в різних галузях промисловості. Це, з одного боку, пояснювалося настроями тимчасовості перебування на Американському континенті, намірами заробити гроші й повернутися до селянської праці на батьківщині. З іншого боку, навіть одержання ділянки землі для сільськогосподарського

виробництва (гомстеду) потребувало початкових капіталовкладень на побудову житла, купівлю необхідного реманенту, худоби тощо, а більшість українських переселенців такими коштами не володіла [65, С. 40].

Робітники-українці добували золото й срібло в штатах Колорадо, Монтана, Айдахо, Вашингтон; олово – в Міссурі; мармур і вапно – в Пенсильванії, працювали в металургійній та металообробній промисловості в штатах Нью-Йорк, Пенсильванія, Нью-Джерсі, Іллінойс, на виробництві цементу, на цукрових заводах, у будівництві, лісорозробках, спорудженні залізниць тощо. Понад половина дорослих українських іммігрантів була неписьменною. Відповідно, й їхня праця оцінювалася дешево. Згідно з матеріалами імміграційної комісії конгресу США, середній денний заробіток українця-вугільника становив 1,98 долара, тоді як у робітника американця він дорівнював 2,31 долара [65, С. 43].

З 1991 р. кількість українців, які добровільно виїхали з України за роки незалежності, майже вдвічі перевищує кількість біженців у роки після Другої світової війни. За 1992-2011 рр. до США з України іммігрувало 298 474 особи. Зафіксовано такі шляхи еміграції: 1,25 % – емігрували до США за кошти родичів, 4,8 – на підставі укладених з працедавцями договорів, 4,45 – шлюбна міграція, 3,4 – переїзд до дітей, 1,0 – переїзд до батьків, 48,3 – скрутне становище, 17,3 – завдяки виграшу лотерей «Green Card», 19,5 % – інші причини [83]. (ДОДАТОК Д)

У 2010 р. порівняно з підсумками перепису населення 2000 р. кількість українців збільшилась у штатах Вашингтон (п'яте місце, тоді як у 2000 р. – дев'яте), Флорида (сьомий за кількістю українців штат, у 2000 р. – восьмий) та Масачусетс (десяте місце, у 2000 р. – одинадцяте). За переписом населення 1990 р., рівень урбанізації українців становив 83,1 %, за 1990-2000 рр. він зріс до 89,2 %, переважно з новоприбулих українських мігрантів. У 16 містах країни 2000 р. проживало 59,8 % українського міського населення [83] (ДОДАТОК Е).

Як вважає В. Трощинський, на розвиток української діаспори впливають три чинники:

1) частина українців утворила окрему русинську громаду й не визнає своєї належності до українського етносу;

2) частина українців приєдналася до Російської православної церкви й відійшла від участі в житті української діаспори;

3) дехто зберіг українську самосвідомість, однак підтримував прорадянські позиції, а після проголошення незалежності України опинився за межами організованого життя українців США [76, С. 62].

Через це сучасна українська діаспора репрезентує лише частину осіб українського походження в цій країні. Окрім історичної пам'яті, лише мова об'єднує українських американців і дає змогу протистояти асиміляції [76, С. 62].

Українська діаспора США належить до високоурбанізованої і освіченої національної меншини. Тут функціонує ціла низка освітніх, наукових, суспільно-громадських організацій. Ось деякі з них:

- Український Інститут Америки (культурно-просвітницька установа США, заснована у 1948 р. бізнесменом та меценатом з Тернопілля Володимиром Джусом);
- Українська Вільна Академія Наук (науково-видавнича організація, заснована у 1950 р., при УВАН діє Бібліотека ім. В. Міяковського і Архів ім. Д. Антоновича);
- Український Музичний інститут Америки (заснований у 1952 р. з філіями у 12 містах, здійснює навчальну, концертну і видавничу діяльність);
- Український Конгресовий Комітет Америки (заснований у 1940 р., включає до свого складу 70 різного напрямку організацій, при УККА діє автономно Шкільна Рада, які підлягають суботні школи українознавства і для яких вона видає підручники, розробляє навчальні

програми, готує вчителів. Найбільше досягнення УКК – спорудження пам'ятника Т. Шевченку у Вашингтоні у 1964 р.);

- Наукове товариство ім. Т. Шевченка (засноване у 1950 р.), Українське історичне товариство;
- Товариство українських інженерів Америки;
- Українське лікарське товариство Північної Америки;
- Товариство українсько-американських адвокатів та ін. [67, с. 36-37].

Особливе місце серед науково-освітніх організацій посідає Український Науковий Інститут Гарвардського Університету (УНІГУ) [4], створений 1973 р. в Кембриджі (Массачусеттс) як самостійний додаток до заснованих у 1968 р. кафедр української мови, літератури та історії України в Гарвардському Університеті, а також Українознавчого Семінару при Гарвардській Університетській Бібліотеці, яка має найбагатшу у західному світі університетську збірку україніки. Директором інституту у 1973-1990 рр. був його натхненник, видатний вчений-орієнталіст, тюрколог, історик Омелян Прицак, а заступником і директором у подальші роки – відомий історик-візантолог Ігор Шевченко. Саме ці два потужні вчені були ініціаторами-засновниками англомовного наукового журналу «Гарвардські українознавчі студії», а О. Прицак ініціював створення Міжнародної Асоціації Україністів (МАУ). Значення цієї наукової і культурологічної організації для українців світу важко оцінити [67, с. 37].

Звідси варто зазначити, що згідно з даними перепису населення США 1980 р. за освітнім рівнем українські американці випередили населення Сполучених Штатів у цілому. Зокрема, середнє число років навчання в українців становить 11,5 року, в інших американців – 11,4. Якщо вищу освіту серед усіх американців мають приблизно 32% населення, то серед українських американців 38%, а якщо враховувати тільки тих із них, хто народився в Америці, – 48%. За переписом 1980 р. близько 50 тис., американців українського походження – спеціалісти з вищою освітою.

Окремі з них обіймали високі посади в урядових установах та збройних силах країни [65, С. 45].

Серед осіб українського походження, котрі обіймали високі державні посади, були: Й. Чарик – заступник міністра військово-повітряних сил США в 1960-1963 рр., Г. Кістяковський – спеціальний радник президента Ейзенхауера з питань науки і технологій (1959-1961 рр.), М. Яримович – заступник помічника міністра з питань досліджень і розвитку (1968 р.), президент Рокуел інтернешнл (центр стратегічної оборони ВПС США) та американського Інституту аеронавтики й астронавтики, М. Куропась – спеціальний помічник президента Форда з питань етнічної політики (1976-1977 рр.), Р. Попадюк — помічник прес-секретаря президента Рейгана (1986-1988 рр.), заступник помічника президентів Рейгана і Буша, заступник прес-секретаря з питань зовнішньої політики (1988-1992 рр.), посол США в Україні (1992-1993 рр.) [65, С. 45].

Важлива роль у збереженні етнічної ідентичності та культурної самобутності американців українського походження належить розгалуженій системі освіти. В Америці можна вважати себе українцем і не обов'язково при цьому вміти говорити українською. Але оскільки, крім історичної пам'яті, лише мова об'єднує всіх українських американців і забезпечує їхнє самозбереження як окремої етнічної спільноти, вивчення української мови стало одним із головних завдань української громади в галузі освіти [65, С. 46].

Перша українська школа була відкрита ще 1893 р. в містечку Шамокін у штаті Пенсильванія. З 1953 р. функціонує Шкільна рада – громадська організація, яка опікується освітою дітей українського походження. Нині в США діють українські школи двох основних типів: цілоденні (початкові й середні) та суботні й недільні (школи українознавства). Всі початкові й середні українські школи утримуються Українською греко-католицькою церквою. Всі українські школи здійснюють навчання за державною програмою з додатковими предметами українознавчого спрямування,

включно з мовою, літературою, історією та географією. Основною мовою навчання в цих школах є англійська [65, С. 46].

Знання української мови можна вдосконалити в системі вищої освіти США, де в низці університетів існують кафедри української мови. Федеральною підтримкою користується вивчення української мови в Гарвардському (Кембридж), Пенсильванському (Філадельфія) університетах та університеті штату Пенсильванія (Юніверсіті Парк). Особливе місце тут належить Українському науковому інституту Гарвардського університету [4] на чолі з професором Дж. Грабовичем. Цей науковий центр, який відкрився в 1968 р., підготував і видав десятки книжок з історії України, має власну аспірантуру, де готуються відповідні фахівці. Крім проведення наукових досліджень, тут здійснюються навчальні програми. Зокрема, щороку діють літні курси української мови (в цілому у США при різних наукових закладах та університетах діє 40 курсів українознавства). Інститут видає наукові журнали «Українські студії Гарварда», «Український історик» та інформаційно-політичний журнал «Український кварталник» [65, С. 47].

На відміну від будь-якої іншої країни світу, США мають в Україні розвинену систему громадських, культурно-освітніх, релігійних, жіночих, молодіжних та інших організацій, кожна з яких може бути предметом окремого дослідження. Українське культурне життя в США почалося з організації хорів, переважно церковних.

Перший український хор у Сполучених Штатах заснував Володимир Сіменович 1887 р. в містечку Шенандоа (Пенсильванія). Перше свято пам'яті відбулося в США 1896 р. в містечку Шамокін (штат Пенсильванія). У 1922 р. в рамках зарубіжного турне до Америки прибув Український національний хор під керівництвом Олександра Кошиця. Силами нью-йоркської драматичної трупи в 1910 р. вперше на американській землі поставлена популярна українська опера «Запорожець за Дунаєм». У цей період у Нью-Йорку виникають Український робітничий театр і театральне товариство «Запорозька Січ», які поставили низку спектаклів із класичної спадщини

української драматургії, зокрема, «Назар Стодоля», «Мартин Боруля», «Сватання на Гончарівці», «Дай серцю волю...», «Наталка-Полтавка» та інші [65, С. 47-48].

Слід також згадати й про різноманітні об'єднання та громадські організації, які українська діаспора у США створювала від перших хвиль еміграції. Сьогодні однак далеко не всі із них виправдовують потреби діаспори та відповідають викликам часу. Розглянемо деякі з них.

За рейтингом *Ukrainian Magazine Chicago* було виділено топ-10 найпопулярніших українських організацій у США. Відкривають рейтинг такі об'єднання – «Razom for Ukraine» і «Nova Ukraine», які виникли на хвилі Революції Гідності і тепер працюють на зміцнення громадянського суспільства в Україні. І це цікавий і важливий момент: перша десятки організацій – це організації, чия діяльність також спрямована на практичну допомогу Україні, а не лише на збереження української ідентичності серед діаспорної спільноти [73]. (ДОДАТОК Ж)

Лідер рейтингу *Razom for Ukraine* використовує силу соцмереж на повну потугу. Так організація хоче створити глобальну мережу волонтерів і досягнути своєї головної цілі – зміцнити громадянське суспільство і демократію в Україні зусиллями цілої армії добровольців. Серед останніх великих акцій *Razom for Ukraine* – просування актів на підтримку України у Конгресі США, а також збір коштів для транспортування медобладнання до України [73].

Каліфорнійські хлопці і дівчата із *Nova Ukraine* об'єднались під час Революції Гідності і вже встигли відправити спостерігачів на вибори в Сан-Франциско, організувати стажування у ІТ-компаніях Силіконової долини та фінансово допомогти Громадському телебаченню Донеччини. А ще – заповнити знаменитий *Golden Gate Bridge* десятками синьо-жовтих прапорів і зібрати 44 тис. доларів менш, ніж за рік [73].

У порівнянні із двома попередніми об'єднаннями *Ukrainian Institute of America* – організація, заснована ще в середині минулого століття. Проте,

віртуальне життя веде не менш активно за новобранців. Ігор Фещенко каже, що ця Facebook-сторінка допомагає йому зрозуміти, чим живе діаспора і про що думає: «Я навчаюсь в Українському католицькому університеті, який тісно пов'язаний із діаспорою, яка відіграє чи не найважливішу роль у підтримці цього закладу в Україні. Та й ніколи не знаєш, коли знадобиться та чи інша інформація. Якщо навіть нею не скористаюся, то може колись підкажу комусь, кому це дійсно буде потрібно» [73].

Miss Ukrainian Diaspora – це, безумовно, найкрасивіша подія в житті української Америки. Дівчата українського походження щорічно змагаються за титул найпривабливішої – демонструють не лише вроду, а й таланти. Але Miss Ukrainian Diaspora – це більше, ніж один конкурсний день у рік. Дівчата-учасниці активно займаються соціальними проектами та благодійністю – допомагають українській армії і дітям в Україні [73].

Нещодавно члени організації Ukrainian Congress Comittee of America «обірвали» телефони десяткам американських політиків – щоб добитись ухвалення проукраїнського закону. Конгресмени і сенатори особисто знайомі з багатьма українцями і це не дивно, адже УССА – потужне українське лобі у США. Свою Facebook-сторінку використовують не лише для поширення власних ініціатив, а і для висвітлення важливої для української громади США інформації [73].

Ukrainian Museum – це український музей у Нью-Йорку, який є найбільшим музеєм в США, що зберігає і плекає культурну та історичну спадщину українського народу. Колекція музею, заснованого у 1976 р. Союзом Українок Америки, складається з трьох основних груп: етнографічної, образотворчої та архіву історії і культурної спадщини української еміграції в США – особисті архіви українських родин, старі фото, антикварні видання. У 2005 р. музей переїхав у нове приміщення в центрі Манхеттена [73].

Одночасно із творенням незалежної України у 1991 р. з'явилася Фундація «Україна-США». Ця некомерційна та недержавна організація була

створена для сприяння розвитку демократії, провадженню ринкових реформ та розвитку прав людини в Україні. Наразі фундація налагоджує і підтримує зв'язки між США і Україною, реалізуючи різноманітні проєкти. З найвідоміших програм – заснування і підтримка Інституту ім. П. Орлика (Київ), розвиток в Україні недержавних організацій (програма партнерства громад). Фундація має 12 штатних працівників у Вашингтоні і 30 – у Києві [73].

Soyuzivka Ukrainian Heritage Center – це український культурний центр, розташований в Кергонксоні, Нью-Йорк. Союзівка організовує дитячі табори з вивчення культурної спадщини, семінари, фестивалі, концерти, танцювальні вечори та художні виставки. 1952 р. Український Народний Союз придбав 250 акрів площі з дев'ятьма будинками, кожен з яких був названий на честь регіонів України. Тепер цей культурний центр на лоні природи використовується для різноманітних програм, що ставлять за мету прищепити гордість за українську спадщину в американській молоді українського походження [73].

Ukrainian Institute of Modern Art – його називають мистецьким символом української громади Чикаго, а то й усієї Америки. UIMA був заснований майже 45 років тому з ініціативи лікаря-мецената Ахіля Хрептовського, багаторічного куратора Василя Качуровського та групи українських митців-модерністів. Власна колекція музею налічує уже понад 1000 експонатів. UIMA влаштовує культурні вечори та кінопокази, літературні зустрічі та музичні імпрези, а також діє як галерея [73].

SUSTA – це організація, яка об'єднує українських студентів із різних університетів та коледжів США. Заснована 1953 р., SUSTA до сьогодні активно підтримує студентство: організує допомогу українським студентам, репрезентує українські справи на міжнародних форумах, домагається викладання українознавства в університетах США. Вже більше 60 років SUSTA влаштовує студентські конгреси та конференції [73].

Отже, можна зробити висновок, що якщо українська діаспора в США збільшилася за рахунок недавньої імміграції та природного приросту, то в середовищі діаспори відбуваються асиміляційні процеси внаслідок міжрасових шлюбів. Більш ніж столітня історія української діаспори в США сприяла збереженню національної ідентичності, але все ж таки мовна асиміляція відбувається. За даними переписів виявилось, що їх етномовна відповідність була низькою порівняно з чисельністю української діаспори. Нова «четверта хвиля» української імміграції до США є переважно російськомовною, що впливає на етнолінгвістичну відповідність. В цій країні сьогодні сформувалися обшинні громади, які внесли значний внесок у життя історичної батьківщини та суспільне життя країни проживання.

4.2. Сучасна українська імміграція в США.

У світі українська діаспора – це одна із найбільших діаспор у світі. Її формування почалося в останній чверті XIX ст., і досі триває. Проте досвід проживання українців у діаспорі є різним, а саме у деяких країнах: Аргентина, Бразилія, Канада, США – українські діаспори існують більше 100 років, а в країнах «нової» трудової міграції – українці тільки починають самоорганізовуватись у діаспори: Греція, Італія, Іспанія, Португалія. Наприклад, у США діаспори є найстарішими за часом утворення. Зазначимо, що українська діаспора в США найактивніше підтримує зв'язок з історичною батьківщиною.

За словами І. Єлейко: «Наприкінці 1980-х років розпочалася четверта (сучасна) хвиля імміграції до США з України. Спочатку туди прибуло декілька тисяч українців з Польщі. А у період «перебудови» достатньо багато українців, користуючись можливістю відвідати родичів в Америці, залишалось там на постійне проживання. Оскільки «четверта хвиля» трудової імміграції була, здебільшого, зумовлена причинами економічного характеру, а не політичного, як у «третьій хвилі», то уся активність мігрантів зводилася до того, як вижити, заробити, допомогти рідним на батьківщині, а не до того,

як бути активним у політичному і громадському житті української діаспори. Саме тому новоприбулі іммігранти, намагаючись влитися в закордонне суспільство, часто не знаходили спільної мови з представниками «старої імміграції» [26].

Найбільший вплив четвертої хвилі мігрантів з України пов'язаний із мовою. Професор О. Воловина відзначив цікавий соціологічний факт – «українська група в США була єдиною етнічною групою, в якій здебільшого не розмовляли рідною мовою. Згідно з статистичними даними, відсоток російськомовних був доволі високим (на період 1-3-ї хвиль) – 62,1 %, а україномовних – лише 27,9 %. Без останньої хвилі міграції до США в країні майже не залишилось би україномовного населення» [81].

За словами Р. Кухаренко «сьогодні статистичні дані засвідчують, що в США проживає понад 893 тис. американців – вихідців з України. За неофіційними даними, які фігурують в україномовних виданнях, у США мешкають до 2 млн українців» [48]. У таблиці представлено кількість осіб українського походження за віком та періодом імміграції. (ДОДАТОК К)

Я. Довгопол пише, що: «Здебільшого українські громади мешкають компактно. Найбільше їх – у штаті Нью-Йорк, який завжди був воротами для в'їзду українців в Америку, передусім під час першої хвилі імміграції. Великі українські громади мешкають також у Пенсільванії, Каліфорнії, Нью-Джерсі, Іллінойсі, Огайо, Мічигані, Флориді та інших штатах. Понад 46 тис. українців проживає в американській столиці» [22]. Можна стверджувати, що економічно українська діаспора органічно інтегрувалася в американське суспільство і почуває себе в ньому рівною.

В таблиці висвітлено детальнішу сучасну міграцію українського населення до США. Центром досліджень українців у США при Науковому товаристві імені Т. Шевченка опубліковано кількість українців, що проживали у США 1990 р., 2000 р. та 2010 р. в розрізі штатів. (ДОДАТОК Л)

Для своїх досліджень Центр здебільшого посилається на дані, які базуються на показнику «автодефініції» – особа під час опитувань сама

визначає свою приналежність до певної етнічної групи. Оскільки з часом вона асимілюється, то може забути про своє коріння, отож нащадки тих, хто виїхав з України, не обов'язково визнаватимуть своє походження українським [81].

Як засвідчують дані досліджень, економічний добробут українців має доволі високий показник, порівняно з місцевим населенням. Середній заробіток українців (чоловіків) становить 45 тис. дол. на рік, американців – 37,50 тис. дол., для жінок-українок – 29 тис., а жінок-американок – 27 тис. Успішними є українці і в освіті – докторів наук серед українців 2 %, а серед американців – лише 1 %. Здебільшого українці (за даними 2006 року) – вчителі, священники, музиканти та композитори, артисти та спортсмени. Проте, як зазначив професор О. Воловина, найуспішнішими у США є мігранти з Азії, які, на відміну від українців, йдуть у політику, а згодом займають високі пости. Серед українців дуже мало бізнесменів та взагалі немає політиків [82].

За словами І. Кириченко: «Така тенденція є очевидною, адже четверту хвилю імміграції впевнено можна назвати інтелектуальною. Протягом останніх років збільшилося число магістрів, які виїжджають з України до Америки. Бакалаврів, навпаки, трохи меншає, а кількість докторів тримається на одному й тому самому рівні. Щодо вікової структури мігрантів, більшість з них становлять молодь та люди середнього віку (25-44 роки) – 45 %, мігрантів віком 44-65 років – 36 %, а серед тих, кому 65 років і більше – 13 %» [38].

Вважаємо, що результати для України не дуже втішні, тому що країна позбувається молодого, працездатного, кваліфікованого населення. Іншими словами, відбувається «відтік мізків» (brain drain), що є негативним наслідком міграції української робочої сили.

Важливою проблемою сучасної української імміграції у США є значна кількість осіб, які працюють у цій країні нелегально. Із числа українців, які виїхали до США не за імміграційною візою, за рік від 3 % до 10 % не

повертаються на батьківщину. Щорічно в генконсульство США за не імміграційними візами (туристичними, студентськими, робочими тощо) звертається близько 70 тис. українців, з числа яких до 75 % ці візи одержують. Отже, українців, які не повертаються додому, налічують іноді до 5 тис. осіб і більше щороку [82].

Проте, четверта хвиля еміграції все ж таки вирізняється високим рівнем освіти. На жаль, значна частина змушена працювати не за фахом і на тих робочих місцях, які не потребують високого рівня освіти. Окремі з них, освоївши мову, проходять перепідготовку або здобувають нову освіту і влаштовуються на працю там, де потрібна кваліфікація і освіта, а це означає, що рівень оплати буде значно вищим, ніж на звичайних робочих місцях [49].

Можна назвати десять найбільш поширених місць праці, а саме: водії/продавці, прибирання офісів та «білдінгів», догляд за хворими і старшими за віком людьми, комп'ютерні технології, домашня прислуга і прибирання квартир та будинків, різні дрібні виробництва, будівництво, виготовлення меблів, касири [49].

Також варто визначити фактори, які заохочують до еміграції, або, іншими словами це – «американський фактор». Очевидно, першим можна назвати щорічний розіграш лотереї «Зелена карта». Участь у лотереї є безкоштовною, і тільки у разі виграшу потрібно оплатити за консульські та імміграційні послуги у розмірі 700 дол. за особу [49].

Друге – це традиційна привабливість вільного світу і високого достатку американського життя. Це радше психологічний і доволі ілюзорний фактор, проте він є досить впливовим. Щоб уникнути «голоного» пропагандистського підходу, варто розглянути ряд показників, які дозволять визначити величини «американського фактора». Таким чином, існує перша видима частина «американського фактора», що стимулює до еміграції, – це можливість знайти працю, за короткий час (приблизно 4-6 років) вирішити всі матеріальні питання включно з купівлею будинку або квартири у кооперативі чи «кондомініумі» [49].

Друга частина «американського фактора» не така відома широкому загалу, це стає зрозумілим тільки після вживання у цю систему. Мова про рівень соціального захисту і громадянську свободу. Система соціального захисту побудована у такий спосіб, що будь-яка людина, маючи мінімальний дохід, або навіть не маючи доходу, отримає від держави такий рівень фінансово-матеріального забезпечення, що це дає шанс на доволі нормальні умови життя [49].

Для того, щоб отримувати мінімальну пенсію за віком, достатньо пропрацювати 10 років і отримати 40 кредитів (за рік можна отримати тільки 4 кредити). Для отримання 1 кредиту треба, щоб у декларацію про доходи було подано як мінімум 960 дол., тобто щоб отримати 4 кредити треба задекларувати 3840 дол. річного доходу, незалежно, чи це зароблено готівкою, чи чеками від працедавця [49].

Особи, які мають низькі доходи, але сплачували податки з кожного тижневого чи двотижневого заробітку, як правило, отримують від держави повернення більшої частини сплачених податків, або навіть доплату, щоб вийти на загальноприйнятій мінімальний рівень «споживчого кошика». Ті, хто не має стажу і зароблених кредитів, але є громадянами Америки, повинні пройти спеціальне інтерв'ю із працівником соціальної служби і, за умови кваліфікації, як правило, отримують фінансову допомогу «умовна пенсія» та окрему допомогу на продукти харчування [49].

Окремо потрібно сказати про навчання, яке насправді дуже дорого коштує. Проте для сімей з низьким доходом існують спеціальні державні програми допомоги, що дозволяють здобути вищу освіту в державних університетах. Якщо студент добре навчається, то може здобути додаткову фінансову допомогу «гранти» («scholarship»). Особливо талановиті студенти мають шанс отримати таку фінансову допомогу, що можна здобути освіту в будь-якому престижному університеті. Для прикладу, такі «гранти» виборють навіть студенти з України. Ці студенти, практично не затративши жодного centa з власних коштів, навчаються і отримують дипломи навіть у

таких університетах, як Єйл, Гарвард або Колумбія. Це дуже скоро розуміють нові емігранти, і (при добрій настанові батьків) діти здобувають освіту, яка дозволяє займати високооплачувані посади і влаштовувати життя на високому рівні матеріального достатку [49].

Є і третя частина «американського фактора» – це рівень правового захисту і конституційні свободи. Головне, що імміграційне, трудове, кримінальне та інше право є роздільними. Якщо людина проживає з порушенням імміграційного права, тобто нелегально, але працює і сплачує податки, то досягши пенсійного віку буде отримувати пенсію. Новонароджена дитина у США автоматично стає громадянином Америки, навіть якщо батьки є «нелегалами», і для такої дитини держава надає відповідну фінансову підтримку, страхування і т. ін. Бо, згідно з «Bill of rights», кожен, хто проживає на території США, легально чи нелегально, є під захистом Конституції США [49].

Тому, можемо зробити висновок, що основною мотивацією еміграції була і залишається економічна. Якщо на початку 1990-х рр. виїзд заради заробітку призводив до закриття бізнесу, не виплати зарплати, безробіття, то тепер їхніми цілями часто є: покращення добробуту, фінансування навчання, вирішення житлових проблем, поглиблення економічної кризи тощо. Крім того, сприятливі демографічні та економічні фактори призвели до збільшення кількості українців у США. Важливим джерелом є недавня українська імміграція, яка оновлює вікову структуру українців. Більшість українців мають власне житло, але є різниця у співвідношенні українців, народжених у Сполучених Штатах Америки, і українців, які народилися за кордоном.

ВИСНОВКИ

Діаспора – це самостійна частина якогось народу, що живе за кордоном. Вона має унікальну форму організації, є консолідованою, зберігає та відтворює національні особливості, а саме: культуру, мову, свідомість. Науковий аналіз соціально-політичного становища української діаспори в різних країнах світу є прикладом для розкриття природи етнографічних процесів у суспільствах з активним іммігрантським рухом, й з'ясування особливостей та проблем соціально-демографічної інтеграції формування діаспор в нове середовище та перспективний напрямок досліджень.

Хоча поняття «діаспора» розуміється по-різному, усталеного розуміння цього питання немає. Загалом діаспора визначається як частина етнічної групи, яка проживає поза межами своєї історичної батьківщини через негативні явища чи події. Завдяки такому трактуванню трудові мігранти, біженці та іммігранти класифікуються як діаспора.

Факторами формування діаспори науковці часто вказують на вимушене переселення (переслідування через етнічну, мовну чи релігійно-конфесійну приналежність або стихійні лиха), а також міграцію у пошуках кращої долі (трудова міграція). У першому випадку діаспора виникає внаслідок травми, пов'язаної з вимушеним переселенням. Основною ідеєю функціонування цих спільнот може бути протистояння владі своєї історичної батьківщини чи незалежної нації (у випадку «бездержавних» діаспор це може бути свобода від залежності чи країна, яка їх офіційно визнає).

Під час добровільної (трудової) міграції основна увага приділяється сферам попиту на робочу силу. Формуванню діаспори передують іммігрантський общинний етап. На відміну від діаспор, де люди об'єднані на основі спільного расового походження, спільноти іммігрантів можуть бути об'єднані регіоном походження, мовою або релігійною приналежністю. Крім

того, склад таких громад є динамічним. Міграція, як правило, носить сезонний характер або до країн з вищою заробітною платою. Трансформацію іммігрантських спільнот у діаспору можна спостерігати на прикладі української діаспори в «нових» іммігрантських країнах, такі як Іспанія, Італія та Португалія.

Із самоусвідомленням світового українства як якоїсь духовної цілісності завершилася ціла епоха його розвитку. Понад 16 мільйонів осіб українського походження, за далеко не повною статистикою, проживають за межами України і вже не є діаспорою осіб без громадянства. Новий етап у розвитку світового українства вимагає винайдення нових методів вирішення проблем, визначення нових завдань та вироблення нових стратегій.

Відразу імміграція в інші країни була нелегальною, але за допомогою процесу лібералізації імміграційного законодавства більша частина українців легалізувала своє перебування. У той же час з'являються різноманітні організації, які допомагають інтеграції. Це такі як: товариства за інтересами, книжкові клуби, аматорський театр та ін. У багатьох визначеннях поняття «діаспори» – ключовим є існування та функціонування діаспорних організацій.

Приналежність до країни проживання, характер розселення українців, період міграції до цієї країни, структура діаспори (чи переважає «класична» діаспора, чи трудові мігранти) позначаються на ступені збереження національної свідомості, культури, рідної мови тощо. За типом громади (сама українська діаспора, українці, що проживають на етнічній території у складі іншої держави, українські трудові мігранти) та країни проживання, можливо результативно планувати українську політику щодо діаспори.

Проте, незважаючи на те, що взаємодія уряду із закордонними українцями має певне правове врегулювання (Закон України «Про закордонних українців» [28], державна програма та концепція співпраці з діаспорою [61]), державна політика в цьому напрямі поки що не приносить помітних результатів. Це трапляється через розпорошеність

взаємодії з діаспорою між багатьма відомствами держави, недостатнє фінансування, нестачу чіткої стратегії та чіткого плану заходів, які повинен реалізовувати уряд.

Через те, на нашу думку, пропонується створити окремий національний орган чи відомство, що було б відповідальне за взаємодію з українською діаспорою. Теж є потреба в реалізації проєктів на регіональному рівні, спрямованих на залучення капіталу та інвестицій від представників діаспори з метою обміну досвідом. Державна політика щодо української діаспори має бути насамперед спрямована на мотивацію повернення цих людей на свою Юацьківщину. Тому, вважаємо, що українська влада має прагнути забезпечити діаспорі соціальні перспективи, гарантії гідного життя в Україні та можливість самореалізації.

Безперечно, перспективи українства у світі сьогодні в основному пов'язані з розбудовою української держави. Українська діаспора не лише прагне зберегти свою ідентичність, а й зробити значний внесок у становлення української державності, розуміючи це і спрямовуючи свої зусилля на розвиток України в напрямку демократичному, легітимному та напрямку процвітаючої країни, яка буде справжнім духовним центром та серцем українців.

Формування позитивного іміджу нашої країни сьогодні є важливим завданням для всієї України. Це потребує цілеспрямованих та злагоджених дій офіційних органів влади та державних установ, громадських організацій, ЗМІ та бізнесових установ, мільйонів громадян України та чималої української діаспори за кордоном.

Виявилося, що іноземні ЗМІ не завжди інформують своїх громадян про ситуацію в нашій державі у вигідний для України спосіб, тому участь діаспори та використання нею певних інструментів боротьби з інформаційним впливом та інформування України може значно покращити імідж України. Сьогодні соціальні мережі використовуються супротивниками для поширення дезінформації та пропаганди, впливу на

суспільну свідомість та слугують зброєю масового знищення свідомості в інформаційній війні. Однак імідж України суттєво покращився завдяки напрочуд сильному українському опору російській військовій агресії.

Що стосується української діаспори в США, то важливою частиною її діяльності є поширення матеріалів про українське життя в країні, суспільно-політичну ситуацію в Україні, розповсюдження цієї інформації на міжнародних форумах. Це знаходить практичне відображення у публікації інформаційних матеріалів англійською мовою, статей українських авторів у зарубіжних ЗМІ, участі іноземних авторів в українських інформаційних службах, підготовці спеціальних випусків для ЗМІ, власних інформаційних видань та спеціальному висвітленні подій, що відбуваються в Україні. Підсилена останньою – четвертою хвилею імміграції, українська діаспора найкраще організована в США, що дозволяє говорити про її вплив на міждержавну співпрацю.

Тож варто зазначити, що вплив української діаспори на формування іміджу нашої держави за кордоном неможливо переоцінити, адже вона є справжнім носієм української мови, культури, ментальності та світогляду, з якими громадяни країн еміграції українців можуть співіснувати. Тому для посилення позитивного впливу світового українства на імідж України першочерговим завданням державної влади має стати вдосконалення механізму об'єктивної та привабливої презентації України у світі, прискорення впровадження новітніх розробок, особливо багатоканальних технологій, цифрового мовлення, освоєння нових діапазонів радіочастот, здійснення систематичної, скоординованої й оперативної підготовки та поширення інформації про Україну мультимедійними засобами за межами України.

Проте, найбільша проблема в тому, що, мабуть, наше українське суспільство до кінця не визначилося, навіщо йому мільйони українців, розкиданих по світу, і що вони можуть запропонувати пересічному українцю. Водночас Україна веде не надто активну політику щодо своєї діаспори, в

наслідок чого, на нашу думку, через 10-15 років, і в міру відходу старшого покоління, вагома частина яких залишає Україну, досягнувши зрілого віку, і зберігаючи певною мірою українську мову, культуру та традиції – може повністю зникнути.

Це, в свою чергу, означатиме втрату могутнього інтелектуального та комерційного ресурсу мільйонів людей, які могли б активно та позитивно впливати на політику своєї країни щодо України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Armstong J. A. Mobilized and proletarian Diasporas. American political sciences review. 1976. Vol. 70. № 2. P. 393–408.
2. Dahan M. Ethnic groups and distant shrinking communication technologies. Nationalism and ethnic politics. 2001. Vol. 7. № 1. P. 25–40.
3. Esman M. Diasporas in international relations. Modern Diasporas in international politics. New York, 1986. P. 333–349.
4. Harvard Ukrainian Studies. URL: <https://huri.harvard.edu/pubs/hus.html>
5. Safran W. Diasporas in modern Societies: myths of Homeland and return. Diaspora. 1991. Vol. 1. № 1. P. 83–95.
6. The official site of the Center for Demographic and Socio-economic Research of Ukrainians in the United States. URL: <http://inform-decisions.com/stat/index.php>
7. Алієва М. Діаспора: історія, історіографія та спроба уточнення поняття. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Історія. Київ, 2006. Вип. 86. С. 65.
8. Алієва М. Різні тлумачення терміна «діаспора». Етнічна історія народів Європи. Київ, 2008. Вип. 24. С. 63–64.
9. Атаманенко, А. (2015). Закордонне українство та Україна: проблеми та перспективи. Наукові записки національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки», Вип. 23, с. 7–13. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/5113/1/3.pdf>
10. Бакальчук, В. (2019). Основні завдання державної політики щодо закордонних українців: можливості та перспективи (на прикладі української діаспори в Румунії). Стратегічні пріоритети, No 1 (49), с. 58–64.
11. Барсукова О. Найбільше за 11 років: у 2021-му з України виїхала рекордна кількість людей, УП, 17 грудня 2021 р. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2021/12/17/246875/>

12. Безв Т. Сучасна українська діаспора: проблеми та перспективи. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/bevz_suchasna.pdf
13. Брубейкер Р. Диаспоры катаклизма в Центральной и Восточной Европе и ихотношение с родинами. Диаспоры. Москва, 2005. № 3. С. 47–48.
14. Воловина О. Наукове Товариство ім. Шевченка в Нью-Йорку проголошує створення дослідницького центру для вивчення української діаспори в США // Діаспора як чинник утвердження держави Україна у міжнародній спільноті: сучасний вимір, проекція у майбутнє: Третя міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 23–25 червня 2010 р. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2010. С. 171-174.
15. Галів О. Єдиний надійний союзник України – діаспора, – Ірина Ключковська. URL: <https://dyvys.info/2018/04/03/yedynyj-nadijnyj-soyuznyk-ukrayiny-diaspora-iryna-klyuchkovska/>
16. Гарагонич, В. Вплив діаспори на розвиток транскордонного співробітництва / В. Гарагонич // Історичний архів. Наукові студії: Збірник наукових праць. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – Вип. 5. – С. 100–103.
17. Гнатюк, Т. (2014). Політика України щодо закордонного українства: невикористаний потенціал для розвитку. Наукові праці. Політологія, Вип. 236, Т. 248, с. 34–38.
18. Годованська О. Новітня українська діаспора: трудові мігранти в Італії, Іспанії та Португалії. Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2011. С. 124.
19. Гомотюк, О. (2014). Українська діаспора США у процесах українського державотворення: перспективидослідження. Мандрівець, No 5, с. 48–53.
20. Громадська спілка «Українська всесвітня координаційна рада». URL: <https://web.archive.org/web/20191206221907/https://opendatabot.ua/c/19357222>

21. Дністрянський М. Етногеографія України. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. С. 154.
22. Довгопол Я. Численна українська діаспора в США однією з перших відгукнулася на потреби захисту суверенітету й цілісності нашої держави в скрутний для неї час / Я. Довгопол // Укрінформ від 08.09.2014. URL: http://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/1704137-posol_motsik_ukraiinska_gromada_v_ssha_odin_iz_naybilshih_lobistiv_u_kraiini_1970064.html
23. Дослідження української діаспори: здобутки і перспективні вектори. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (24 березня 2017 р.). URL: <http://nbuv.gov.ua/node/3432>
24. Енциклопедія історії України. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=2.22
25. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 994_014 від 05.11.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_014#Text
26. Єлейко І. Передумови та особливості міграції українського населення до США. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2016. Випуск 39. С. 187–194. URL: <https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/429-12777-1-PB-1.pdf>
27. Загальна декларація прав людини // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1948. – № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
28. Закон України «Про закордонних українців» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 1582-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15#Text>

29. Закон України «Про культуру» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2022. – № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
30. Зарубіжні українці / за ред. С. Ю. Лазебника, Л. О. Лещенка, Ю. І. Макара та ін. Київ: Україна, 1991. 352 с.
31. Заставний Ф. Східна українська діаспора. Львів : Світ, 1992. С. 30.
32. Зміна стереотипів щодо сприйняття закордонного українства та його вплив на формування позитивного іміджу України. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2019/diaspora_imidzh_ukrainy.pdf
33. Зубик А. Проблеми суспільно-географічного дослідження української діаспори. URL: https://www.academia.edu/30014361/%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%91%D0%9B%D0%95%D0%9C%D0%98_%D0%A1%D0%A3%D0%A1%D0%9F%D0%86%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E_%D0%93%D0%95%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%9E_%D0%94%D0%9E%D0%A1%D0%9B%D0%86%D0%94%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF_%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%A1%D0%AC%D0%9A%D0%9E%D0%87_%D0%94%D0%86%D0%90%D0%A1%D0%9F%D0%9E%D0%A0%D0%98_doc
34. Зубик А. Українська діаспора: суспільно-географічне дослідження. Львів: Простір-М, 2019. С. 231.
35. Исторический словарь. URL: <https://gufo.me/dict/judaism/%D0%94%D0%B8%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0>
36. Качараба С. Еміграції з західної України 1919–1939 рр. Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 2003. 416 с.
37. Ким А. Этнополитическое исследование современных диаспор (конфликтологический аспект): автореф. дис. докт. полит. наук.

- СанктПетербург, 2009. URL:
<https://www.dissercat.com/content/etnopoliticheskoe-issledovanie-sovremennykh-diaspor-konfliktologicheskii-aspekt>
38. Кириченко І. Україна «затоплює» Америку хвилею інтелекту, «зневоднюючи» себе? / І. Кириченко // Дзеркало тижня. Україна. – № 45 від 28.11.2014. URL: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/ukrayina-zatoplyuye-ameriku-hvileyu-intelektu-znevodnyuyuchi-sebe-.html>
39. Козак І. Українська бібліотека у Флоренції. URL: <https://uamodna.com/articles/ukrayinsjka-biblioteka-u-florenciyi/>
40. Коляда О., Райчева А. Українська діаспора як чинник поглиблення зовнішньоекономічних відносин країни // Економіка і суспільство. – 2018. – Випуск 15. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/6.pdf
41. Коляда, О. (2018). Українська діаспора як чинник поглиблення зовнішньоекономічних відносин країни. Економіка і суспільство, Вип. 15, с. 33–39.
42. Коннор У. Диаспоры: транснациональное самосознание и политика в странах исхода. Диаспоры. Москва, 1999. № № 2–3. С. 40–51.
43. Конституція України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
44. Контакт із діаспорою стає тіснішим: 20-мільйонний Світовий Конгрес Українців зголосився лобювати інтереси нашої держави за кордоном / відділ новин «Урядового кур'єру» // Уряд. кур'єр. – 2014. – 26 берез. – С. 2.
45. Костюк Б. «Українці в Європі часто добровільно беруть на себе функції представників України за кордоном» – політолог. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28838548.html>
46. Курас І. Етнополітологія. Перші кроки становлення. Київ: Генеза, 2004. С. 532.

47. Куреляк В. Українці Румунської Мараморощини: Монографія / Васіле Куреляк. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
48. Кухаренко Р. Українці в США / Р. Кухаренко // Міграція від 23.12.2015. URL: <http://migraciya.com.ua/>
49. Лопух В. Четверта хвиля іміграції до США: причини і мотивації. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11782/07-Lopyh.pdf>
50. Луцишин, Г. Українська діаспора: новітні тенденції впливу на процес національної консолідації / Галина Іванівна Луцишин // Вісн. Держ. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. – 2013. – № 1. – С. 252–256.
51. Ляшева А. Чому ми всі «валимо»? Міграція з України до Європейського Союзу в часи війни // Спільне. — 26.10.2016 р. URL: <https://commons.com.ua/uk/chomu-mi-vsi-valimo-migratsiya-z-ukrayini-do-yevropejskogo-soyuzu-v-chasi-vijni/>
52. Мала енциклопедія етнодержавознавства / за ред. Ю. Римаренко. Київ: Генеза, 1999. С. 464.
53. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1973. – № 995_043. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
54. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1973. – № 995_042. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
55. Міжнародний симпозіум «Міграція у кризових умовах: українсько-польський контекст»: збірник матеріалів, 3 верезня 2015 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніка, 2015. – 160 с. URL: <https://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82-%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%9C%D0%86%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%AF-%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf>

56. Намонюк Ч. Роль діаспори у формуванні позитивного іміджу України. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/viewFile/3579/3254>
57. На Прикарпатті відзначають 120 років еміграції до Канади. Архів оригіналу за 11 грудня 2011 р. URL: <https://web.archive.org/web/20111211111517/http://www.unian.net/ukr/news/news-455346.html>
58. Національна бібліотека України імені В. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>
59. Пашкевич М., Пашков В., Запорожець Д. Держава та діаспора в міжнародних відносинах XXI ст.: зарубіжний досвід й уроки для України. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/33/111>
60. Президент Світового Конгресу Українців зустрівся з прем'єр-міністром України та підписав Меморандум про співпрацю. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/prezydent-svitovogo-kongresu-ukrayincziv-zustrivsyia-z-premyer-ministrom-ukrayiny-ta-pidpysav-memorandum-pro-spivpraczyu/>
61. Проєкт Концепції Державної цільової програми співпраці із закордонними українцями на період до 2023 р. // Міністерство закордонних справ України (МЗС), 2021. URL: <https://ireland.mfa.gov.ua/news/proyekt-koncepciyi-derzhavnoyi-cilovoyi-programi-spivpraci-iz-zakordonnimi-ukrayincyami-na-period-do-2023-roku>
62. Раєвич Т. Діаспора як етнополітологічна категорія. Актуальні проблеми країнознавчої науки. Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція (10 жовтня 2014 р.). URL: <https://internationalconference2014.wordpress.com/2014/10/10/%D0%B4%D1%96%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0-%D1%8F%D0%BA-%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3-2/>

63. Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1997. – № 995_055. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055#Text
64. Ратушний М. Михайло Ратушний: «Головне – зберегти Україну через збереження національної ідентичності українців» / Михайло Ратушний; [спілкувалася] Л. Чечель // Культура і життя. – 2014. – 11 квіт. – С. 7.
65. Рогожа М. М. Історія української діаспори: навчальний посібник. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. – 150 с.
66. Роль діаспори в реалізації зовнішньої політики держави та єднання закордонного українства навколо Шевченкового Генія. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2014/diasp-i-zhevch.Pdf
67. Романько І.І. Історія та культура української діаспори. Навчальний посібник. Частина перша. – Кропивницький: Видавництво ЛА НАУ, 2020. – 328 с.
68. Світовий конгрес українських молодіжних організацій. URL: <https://www.skumo.org/en/>
69. Світовий Конгрес Українців. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/>
70. Терещук Г. Українці змінюють ставлення до української діаспори. Дані соціопитування. Радіо Свобода. 21 жовтня 2022 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/diaspora-svit-ukrayina-potentsial/31528626.html>
71. Тишков В. Исторический феномен диаспоры. Этнографическое обозрение. Москва, 2000. № 2. С. 43–63.
72. Товариство «Україна–Світ». URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/02924659/
73. Топ-10 найпопулярніших українських організацій у США. Ukrainian Magazine Chicago. URL: <http://ukrainianchi.com/%D0%A2%D0%BE%D0%BF-10->

- [%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9-%D1%83-%D0%A1%D0%A8%D0%90/](#)
74. Тощенко Ж. Диаспора как объект социологического исследования. Социс. Москва, 1996. № 12. С. 37–45.
75. Трофименко, М. (2019). Діаспора як об'єкт та суб'єкт публічної дипломатії. Історико-політичні проблеми сучасного світу, No 39, 92–101.
76. Трощинський В. Українці у світі. Київ : Альтернативи, 1999, 352 с.
77. У Кабміні ініціюють створення окремого держоргану з питань української діаспори. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/v-kabmine-initsiiruyut-sozdanie-otdelnogo-gosorgana-po-29082014145800>
78. Українська всесвітня координаційна рада. Статут. URL: <https://web.archive.org/web/20181005045630/http://www.uvkr.org/statut>
79. Українська робоча сила на ринку праці Польщі на сучасному етапі економічного розвитку, Марківська громада, 21.12.2020 р. URL: <https://markivska-gromada.gov.ua/news/1608550543/>
80. Українці за кордоном та українська влада: як разом працювати для України? URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukraintsi-za-kordonom-ta-ukrainska-vlada-ia-razompratsiuvaty-dlia-ukrainy>
81. Українці у США: кількість, міграція, заняття та уподобання. За матеріалами відкритої лекції Воловини О. «Українці в США та вплив міграції з України на діаспору в США (на базі офіційної статистики)». URL: <http://varta.kharkov.ua/articles/1090601.html>
82. Українці, які побували у США, не повертаються в Україну // ТСН. URL: <http://tsn.ua/ukrayina/ukrayintsi-yaki-pobuvali-u-ssha-ne-povertayutsya-v-ukrayinu.html>
83. Центр досліджень української діаспори при Науковому Товариству ім. Т. Шевченка у США. URL: www.inform-decisions.com/ukrstat

84. Чирков О. Вплив зовнішньої міграції V-XX ст. на сучасну етнічну мозаїчність людності України // Українознавство. — Число 1-2. — К., 2002. — С. 215-220.
85. Чому українці їдуть на заробітки, хоч це може зламати їхнє життя, BBC, 18 липня 2020 р. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-53446483>
86. Шеффер Г. Диаспори в мировой политике. Диаспори. Москва, 2003. № 1. С. 162–184.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Підходи науковців до визначення поняття «діаспора»¹.

№	Науковець	Основна теза	Ключові ознаки
1.	Алієва М.	частина етносу	проживання поза межами батьківщини; збереження етнічної та релігійної ідентичності
2.	Винницький М.	етнічна спільнота	проживання поза межами країни походження; створення діаспорних організацій
3.	Годованська О.	українська спільнота	проживання поза межами батьківщини; відчуття духовного зв'язку з Україною
4.	Дабаг М., Платт К.	суспільна модель	взаємодія традицій, спогадів, культури та мови
5.	Заставний Ф.	частина народу/етнічна спільнота	проживання поза межами країни походження внаслідок насильницького виселення, геноциду та дії різних чинників
6.	Кім О.	етнополітичний феномен	проживання в іноетнічному середовищі
7.	Коннор У.	сегмент населення	проживання поза межами батьківщини

¹ Алієва М. Різні тлумачення терміна «діаспора». Етнічна історія народів Європи. Київ, 2008. Вип. 24. С. 63–64; Винницький М. Україна і діаспора – можливості формування світового українства. Культурні зв'язки Донеччини з українським зарубіжжям: матеріали Науковопрактичної конференції, м. Донецьк, 17 грудня 2004 р. Донецьк, 2004. С. 17–22; Годованська О. Новітня українська діаспора: трудові мігранти в Італії, Іспанії та Португалії. Львів: Ін-т народознавства НАН України, 2011. С. 16; Заставний Ф. Східна українська діаспора. Львів: Світ, 1992. 176 с.; Коннор У. Диаспоры: транснациональное самосознание и политика в странах исхода. Диаспоры. Москва, 1999. № № 2–3. С. 40–51; Професор Володимир Кубійович / упоряд. О. Шаблій. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 378 с.; Семенов Ю. Этнос, нация, диаспора. Этнографическое обозрение. Москва, 2000. № 2. С. 64–73; Тощенко Ж. Диаспора как объект социологического исследования. Социс. Москва, 1996. № 12. С. 37–45; Хабибулина Н. Диаспора: сущность, социально-философские аспекты развития: на материалах Бурятии: автореф. дис. канд. филос. наук: 09.00.04. УланУдэ, 2003. 20 с.; Dahan M. Ethnic groups and distant shrinking communication technologies. Nationalism and ethnic politics. 2001. Vol. 7. № 1. P. 25–40.

8.	Кубійович В.	частина українського етносу	проживання поза межами української національної території
9.	Семенов Ю.	етнічний феномен	спільні культура, мова; відмінність від інших етнічних спільнот
10.	Тощенко Ж., Чаптикова Т.	сукупність людей єдиного етнічного походження	наявність соціальних інститутів для розвитку та функціонування спільнот

ДОДАТОК Б

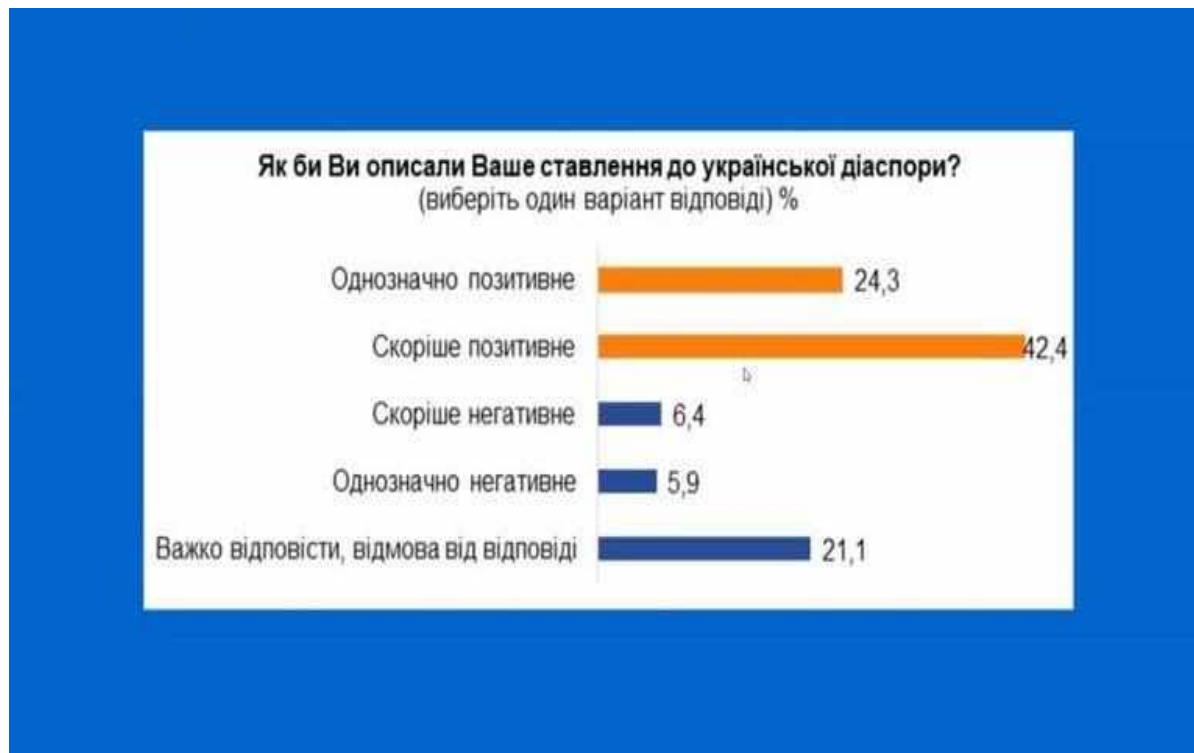
Українська діаспора¹.

¹ Проць О. Українська діаспора. URL: <https://plastovabanka.org.ua/gutirka/hutirka-ukrajinska-diaspora/#:~:text=%D0%94%D1%96%D0%B0%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D0%B0%20E2%80%93%20%D1%86%D0%B5%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%83.%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B8.>

ДОДАТОК В

Українці розповіли про своє ставлення до діаспори¹.

¹ Як українці ставляться до своїх співвітчизників, які живуть за кордоном: результати опитування. 22 жовтня 2021 р. URL: https://zakordon.24tv.ua/yak-ukrayintsi-stavlyatsya-do-svoyih-spivvitchiznikov-yaki-zhivut_n1776547

ДОДАТОК Г

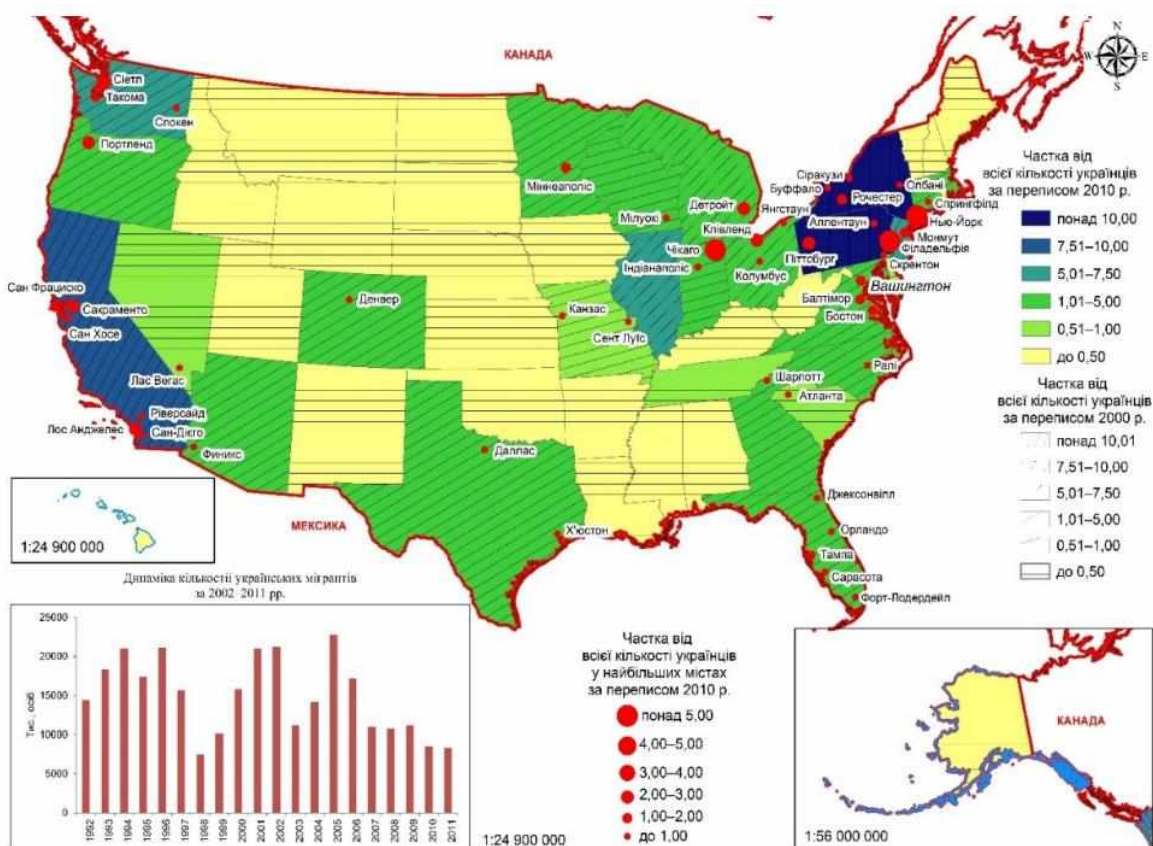
Українська діаспора: чисельність та місця компактного проживання¹.

Країна	Чисельність	Місця компактного проживання
Росія	1928 тис. (2010)	Москва (154 тис.), Московська область (120 тис.), Ханти-Мансійський АО (91 тис.), Краснодарський край (84 тис.), Ростовська область (78 тис.), Башкортостан (40 тис.), Приморський край (50 тис.) – по Росії дані слабкі
Канада	1209 тис. (2006)	Провінції Онтаріо (336 тис.), Альберта (332 тис.), Британська Колумбія (198 тис.), Манітоба (167 тис.), Саскачеван (129 тис.), Квебек (32 тис.)
США	930 тис. (2016)	Штати Пенсильванія (115 тис.), Нью-Йорк (131 тис.), Каліфорнія (98 тис.), Нью-Джерсі (70 тис.), Іллінойс (50 тис.), Огайо (49 тис.), Мічиган (42 тис.)
Бразилія	~500 тис. (2009)	Штат Парана (400 тис., в тому числі Прудентополіс 38 тис. (75%), Куритиба 33 тис., Уніао-да-Віторія 26 тис.)
Молдова (без Придністров'я)	282 тис. (2004)	Кишинів (59,0 тис.), Бельці (30,3 тис.), Бричанський (19,9 тис.), Окницький (17,4 тис.), Єдинецький (16,1 тис.) Ришканський (15,6 тис.) райони.
Казахстан	333 тис. (2010)	Костанайська (84,8 тис.), Карагандинська (50,0 тис.), Павлодарська (40,1 тис.), Акмолинська (38,4 тис.), Північно-Казахстанська (29,8 тис.) області.
Аргентина	~ 300 тис.	Провіції: Буенос-Айрес (100 тис.), Місьйонес (55 тис.), Чако (30 тис.)
Молдова (Придністров'я)	160 тис. (2004)	Тирасполь (52,5 тис.), Рибницький (37,6 тис., 45,4%), Слободзейський (20,8 тис.) райони, м.Бендери (18,7 тис.), Кам'янський район (11,6 тис., 42,6%)
Білорусь	159 тис. (2009)	Берестейська (40,0 тис.), Гомельська (30,9 тис.) області, Мінськ (27,4 тис.)
Чехія	54 тис. (2011)	Прага, Брно
Румунія	51 тис. (2011)	Повіти Марамуреш (31,2 тис.), Тіміш (6,0 тис.), Сучава (5,7 тис.), КарашСеверін (2,6 тис.) – 2011 р. Комуни Руська Поляна 9,7 тис. (97%), Кривий 4,7 тис. (98%), Рускова 4,6 тис. (94%), Вишня Рівня 3,7 тис. (96%), Балківці 2,4 тис. (70%),

¹ Романько І.І. Історія та культура української діаспори. Навчальний посібник. Частина перша. – Кропивницький: Видавництво ЛА НАУ, 2020. – с. 20-21.

		Ремета 2,2 тис. (89%) – 2002 р.
Португалія	48 тис. (2011)	Округи Лісабон (13,0 тис.), Фару (9,2 тис.), Лейрія (5,0 тис.) – насправді в Португалії значно більше
Латвія	46 тис. (2011)	Рига (22,7 тис.), Ліепая (3,6 тис.), Даугавпілс (1,8 тис.), Вентспілс (1,7 тис.)
Польща	38–51–62 тис. (2011)	Воєводства Вармінсько-Мазурське (13,4 тис.), Мазовецьке (6,6 тис.), Західнопоморське (5,0 тис.), Поморське (4,2 тис.), Підкарпатське (4,1 тис.), Нижньосілезьке (3,7 тис.)
Франція	~ 35 тис.	Іль-де-Франс
Естонія	23 тис. (2011)	Гар'юмаа (14 тис. , в тому числі Таллінн 12 тис.), Іда-Вірумаа (3 тис.) тис.
Киргизстан	22 тис. (2009)	Чуйська область (10,9 тис.), Бішкек (8,0 тис.)
Азербайджан	22 тис. (2009)	Баку (21,0 тис.)
Німеччина	~ 20 – 40 тис.	Баварія, Баден-Вюртемберг, Гессен, Північний Рейн-Вестфалія, Нижня Саксонія
Литва	16 тис. (2011)	Вільнюс (7,2 тис.), Клайпеда (4,7 тис.), Каунас (1,9 тис.)
Австралія	~ 14 – 34 тис.	Мельбурн, Сідней
Велика Британія	~ 12 – 30 тис.	Лондон, Манчестер, Ноттінгем
Туркменістан	~ 10 тис. (2010)	Ашгабат
Словаччина	7–41 тис. (2011)	Краї Пряшівський (6,8 – 27,9 тис.), Кошицький (2,0 – 4,0 тис.)
Грузія	7 – 9 тис. (2002)	Грузія: Тбілісі (3,3 тис.), Батумі (0,8 тис.), Руставі (0,4 тис.). Абхазія: Сухумі (0,7 тис.), Гагра (0,6 тис.)
Австрія	~ 6 тис.	Відень
Сербія	5–19 тис. (2011)	Воєводина (4 – 18 тис.)
Парагвай	5-8 тис.	Колонії Фрам, Сандова, Нова Волинь, Богданівка, Тарасівка.
Бельгія	~ 5 тис.	Середня і Східна Бельгія.
Боснія та Герцеговина	4 тис. (1991)	Муніципалітети Прнявор (1,3 тис.), Предор (0,8 тис.), Баня-Лука (0,6 тис.)
Фінляндія	~3–4 тис. (2015)	Турку, Сейняюкі, Тампере, Гельсінкі
Угорщина	~ 3 тис.	Будапешт
Уругвай	2 – 10 тис.	Департаменти Монтевідео, Сан-Хосе, Пайсанду.
Болгарія	2 – 5 тис. (2011)	Софія, Пловдив, Бургас, Варна
Хорватія	2 – 4 тис. (2001)	Вуковарсько-Сремська (0,5 – 1,8 тис.), Сісацько-Мославінська (0,3 тис.) жупанії.
Венесуела	~ 3 тис.	Каракас, Валенсія, Маракан.
Вірменія	2 тис. (2001)	м.Єреван (0,9 тис.), марзи Ширак (0,2 тис.), Лорі (0,1 тис.)

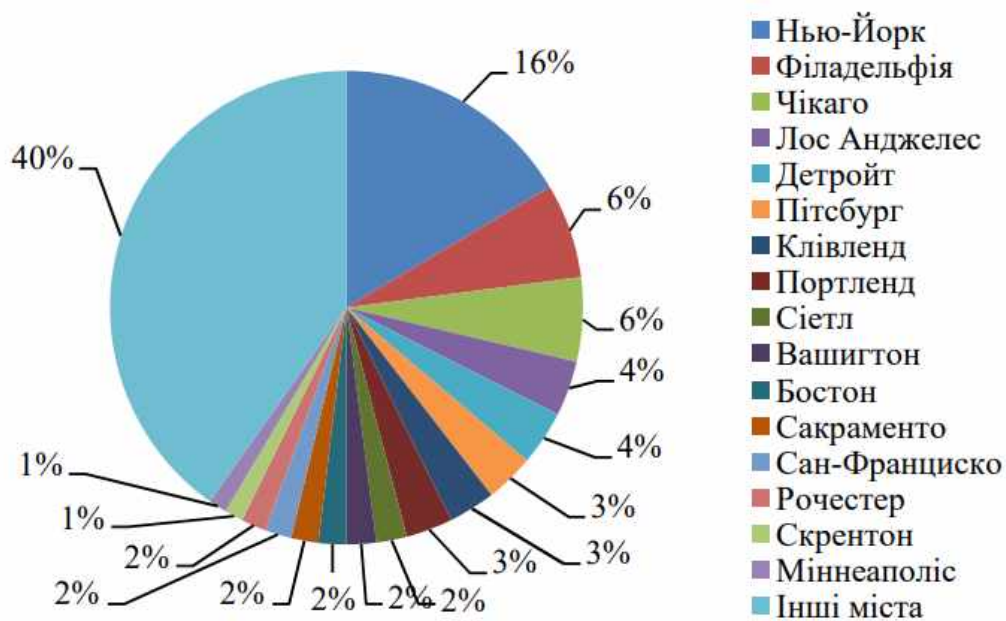
ДОДАТОК Д

Розселення українців у розрізі штатів США за переписами населення початку XXI ст.¹

¹ Центр досліджень української діаспори при Науковому Товаристві ім. Т. Шевченка у США. URL: www.inform-decisions.com/ukrstat

ДОДАТОК Е

Розселення українців у найбільших містах США за переписом населення 2000 р.¹

¹ Центр досліджень української діаспори при Науковому Товаристві ім. Т. Шевченка у США. URL: www.inform-decisions.com/ukrstat

Рейтингом топ організацій української діаспори в США за версією Ukrainian Magazine Chicago¹.

¹ Топ-10 найпопулярніших українських організацій у США. Ukrainian Magazine Chicago. URL: <http://ukrainianchi.com/%D0%A2%D0%BE%D0%BF-10-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85-%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9-%D1%83-%D0%A1%D0%A8%D0%90/>

ДОДАТОК К

Кількість осіб українського походження за віком та періодом імміграції до США, тис. осіб¹.

Вік	Загалом	Народжені в США	Народжені поза межами США	До 1946 р.	1946-1952 рр.	1953-1987 рр.	1988-2010 рр.
00-04	47,953	46,571	1,382	0	0	0	1,382
05-17	136,098	105,531	30,567	0	0	0	30,567
18-24	74,762	42,899	31,863	0	0	51	31,812
25-44	235,216	142,401	92,815	0	0	5,833	86,982
45-64	283,787	197,530	86,257	0	6,214	18,740	61,303
65+	153,481	97,903	55,578	1,171	12,709	14,612	27,086
Загалом	931,297	632,835	298,462	1,171	18,923	39,236	239,132

¹ The official site of the Center for Demographic and Socio-economic Research of Ukrainians in the United States. URL: <http://inform-decisions.com/stat/index.php>

ДОДАТОК Л

Кількість осіб українського походження в розрізі штатів США (1990, 2000 та 2010* рр.)¹.

Назва штату	1990	2000	2010	Назва штату	1990	2000	2010
Айдахо	1 044	1 717	2 267	Меріленд	15 089	18 407	22 254
Айова	1 030	1 616	2 791	Міннесота	10 809	12 976	14 029
Алабама	1 338	1 578	2 305	Міссісіпі	603	887	1 114
Аляска	969	1 556	2 320	Міссурі	3 962	6 557	8 426
Аризона	8 313	10 765	13 079	Мічиган	44 016	45 396	39 646
Арканзас	886	1360	1 976	Монтана	1 517	1 618	2 275
Вайомінг	486	591	498	Небраска	1 673	2 359	1 199
Вашингтон	10 500	31 982	53 445	Невада	2 733	3 747	5 281
Вермонт	561	1367	1873	Нью Йорк	115 958	145 347	129 603
Вірджинія	12 252	14 728	17 542	Нью-Гемпшир	2 126	3 194	2 501

¹ The official site of the Center for Demographic and Socio-economic Research of Ukrainians in the United States.
URL: <http://inform-decisions.com/stat/index.php>

* В середньому за 2009–2011 рр.

Висконсин	5 981	7 551	9 834	Нью-Джерсі	72 824	72 207	66 638
Гаваї	1 156	1 248	884	Нью-Мексико	1 551	2 348	2 475
Делавер	5 036	5 489	5 590	Огайо	42 831	48 579	44 217
Джорджія	4 925	9 887	11 645	Оклахома	1 962	2 446	3 245
Західна Вірджинія	1 590	1 730	1 705	Орегон	5 796	14 265	21 341
Іллінойс	37 374	47 567	48 408	Пенсільванія	127 699	120 031	11 2078
Індіана	6 351	7 997	9 256	Південна Дакота	456	1 058	1 476
Каліфорнія	53 961	82 563	92 943	Південна Кароліна	1 881	3 297	6 732
Канзас	2 000	3 052	2 191	Північна Дакота	3 375	3 968	4 313
Кентуккі	1 839	1 773	4 297	Північна Кароліна	4 761	10 066	16 100
Колорадо	7 188	10 534	12 697	Род-Айленд	3 137	3 029	3 611
Коннектикут	24 652	22 759	20 453	Теннессі	2 013	3 904	7 130
Луїзіана	1 038	1 661	1 970	Техас	12 482	15 799	20 033
Массачусетс	15 485	22 287	22 799	Флорида	32 805	42 310	44 817
Мен	1 245	1 510	2 355	Федеральний округ Колумбія	760	1 111	1 701
				Юта	796	2815	3939

SUMMARY

The paper considered the influence of the Ukrainian diaspora in the USA on the formation of the image of Ukraine in the international arena. It is worth noting that the Ukrainian diaspora is a collective definition of the Ukrainian national community outside the borders of the Ukrainian lands (ethnic Ukrainian territory), which feels a spiritual connection with Ukraine.

However, there is another view on the meaning of the term «Ukrainian diaspora», which corresponds to the literal translation of the word «diaspora». All Ukrainians permanently living outside the state border of Ukraine are overseas Ukrainians (Ukrainians abroad), and only those of them who permanently reside outside the Ukrainian ethnic territory (as of the beginning of the 20th century) are the Ukrainian diaspora. Today, a certain part of Ukrainians living abroad were and are native inhabitants of the territories adjacent to Ukraine, in a number of countries neighboring Ukraine (Romania, Moldova, Slovakia, Poland, Belarus, the Russian Federation). Calling them a «diaspora» is incorrect from a historical and geographical point of view. After all, their ancestors lived and live today on the territory of Ukraine in its former or modern ethnic boundaries (ethnographic borders). Previously, when there was no state border of Ukraine, and it existed only within ethnic boundaries, there was neither need nor opportunity to distinguish between the «Ukrainian diaspora» and «Ukrainians abroad». Therefore, today there is a need to consider this issue, which is relevant not only for Ukraine, but also for the entire civilized world.

In accordance with Article 12 of the Constitution of Ukraine (254k/96-BP), the state takes care of meeting the national, cultural and linguistic needs of Ukrainians abroad. The Department for Ukrainian Diaspora Affairs and International Relations of the State Committee of Ukraine for Nationalities and Migration, the Ukrainian World Coordination Council as a coordination superstructure of the activities of foreign Ukrainian organizations and associations, and the «Ukraine–World» society are also operating in Ukraine.

It must be also mentioned that currently, the government of Ukraine has a certain idea about the development of state policy regarding the diaspora, which is enshrined in the State Program of Cooperation with Ukrainians Abroad. We believe that in order to have successful relations with Ukrainians abroad, Ukraine needs to take into account the experience of other countries of the world, namely: it is necessary to improve the work of consulates and diplomatic missions, to carry out information campaigns among the diaspora regarding the attraction of foreign experience on the territory of Ukraine.

As for the reasons for the migration of Ukrainians, in our opinion, the following can be distinguished:

- improvement of living conditions, purchase of a car or other durable goods;
- satisfaction of current life needs – food, purchase of necessary goods for everyday use;
- accumulation of funds to pay for children's education in higher educational institutions;
- accumulation of start-up capital to create your own business or develop your business;
- industrial necessity (desire to work in a profession or education that could not be applied in Ukraine);
- non-material motives (to see the world, to get certain labor skills, improve language skills, etc.);
- another important reason is the war in Ukraine, which prompts people (especially women) to protect their children from Russian military aggression by taking them to other countries for a safe and peaceful life.

And this means the loss of the powerful intellectual, labor and business potential of millions of people capable of actively developing our state. Yet, without a doubt, the prospects of the world Ukrainianism today are primarily related to the development of the Ukrainian state. The Ukrainian diaspora, which not only strives to preserve its identity, but also makes a significant contribution to the formation of the Ukrainian statehood, realizes this and directs its efforts

towards the development of Ukraine as a democratic, legal and prosperous state, which would become a real spiritual center and heart of Ukrainianism.

The biggest problem is that our society, obviously, has not yet fully decided why it needs these millions of Ukrainians scattered all over the world, what they can give to an average citizen of Ukraine. Meanwhile, the Ukrainian diaspora, without an active policy of Ukraine regarding its diaspora, with the passing away of the older generation, a significant part of which left Ukraine already in adulthood and to one degree or another preserves the language, culture and traditions of their ethnic group, may just disappear in 10-15 years.

So, in conclusion, it must be pointed out that Ukrainians abroad can do a lot for the political support of their historical homeland, but for implementing this they should be more active, united and influence the opinion of the governments of their countries of residence, and Ukraine should support them in every possible way. In this context, it should be stated that Ukraine must protect its citizens who left their homeland in search of a better fate and a richer life, but are ready to return to the motherland with new experience, money, the desire to work and develop their country with an open democratic civil society, without unnecessary politicization of public life, with observance of the democratic traditions nurtured by the world and by Ukrainians abroad as a part of it, with a developed Ukrainian culture, the European outlook of the population and its political elites.